

UNIVERZITET SINGIDUNUM

Departman za posleddiplomske studije

Studijski program - Poslovna ekonomija

MASTER RAD

**POJAM I ZNAČAJ ŽIVOTNOG
OSIGURANJA**

Mentor:

Prof. dr Ljiljana Jeremić

Student:

Marija Matijašević

400289/2010

Beograd, decembar 2011.

Sadržaj :

Uvod	3
1. Istorijski razvoj osiguranja	9
1.1. Pojam, definicija i elementi osiguranja	12
1.2. Privredni značaj osiguranja	16
1.3. Podela i vrste osiguranja	22
2. Životno osiguranje	23
2.1. Osnovne karakteristike i obeležja životnog osiguranja	24
2.2. Podela životnog osiguranja	26
2.2.1. Osiguranje života – pojam, uloga, podela	28
2.2.1.1- Opšti uslovi za osiguranje života	29
2.2.2. Rentno osiguranje	31
2.2.2.1. Vrste rentnog osiguranja	32
2.2.3. Dobrovoljno penzijsko osiguranje	35
3. Vrste ugovora o životnom osiguranju	36
3.1. Životno osiguranje na određeni rok	40
3.1.1. Prednosti i nedostaci životnog osiguranja na određeni rok	42
3.1.2. Vrste životnog osiguranja na određeni rok	44
3.2. Doživotno životno osiguranje	46
3.2.1. Različite vrste doživotnog životnog osiguranja	46
3.2.2. Obično životno osiguranje	47
3.2.2.1. Prednosti i nedostaci običnog životnog osiguranja	50

3.2.3. Životno osiguranje sa ograničenim uplatama	51
4. Premija kod životnog osiguranja.....	51
5. Životno osiguranje u Srbiji	58
5.1. Premije životnog osiguranja u Srbiji	59
5.2. Sektor osiguranja u Srbiji – izveštaj za 2010 godinu	63
6. Učešće Dunav osiguranja na tržištu	66
6.1. Planirane razvojne aktivnosti.....	75
7. Osiguravajuće društvo DDOR Novi Sad.....	76
8. Uporedna analiza tržišta osiguranja za Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju, BiH i Crnu Goru	85
9. Razvoj osiguranja u razvijenim zemljama sveta.....	87
10. Zaključak.....	90
Literatura:	92

Uvod

Osiguranje kao ekonomska i pravna institucija u svakodnevnom životu ljudi od izuzetnog je značaja, imajući u vidu situaciju u našem društvu i težnju ka savremenoj državi čiji je cilj uključivanje u međunarodne tokove.

Sama reč osiguranje prevedena na sve svetske jezike sadrži pojmove „sigurnost“ ili „poverenje“, što je upravo ono na čemu se osiguranje i zasniva.

Postoje mnoge definicije osiguranja, ali u ekonomskoj praksi ono se tumači kao teorija potrebe i teorija tražnje:

- ❖ **Teorija potrebe** označava osiguranje kao privrednu delatnost koja služi zadovoljenju ekonomske potrebe čoveka za zaštitom od opasnosti koja ugrožava njegovu imovinu ili život.
- ❖ **Teorija sigurnosti** se nadovezuje na teoriju potrebe, tako što utvrđuje da će uništena dobra biti nadoknađena.

„Kad se govori o životnom osiguranju, na umu treba imati dve stvari. *Prvo*, ono je ograničeno na ublažavanje samo onih posledica koje se mogu meriti u novčanim iznosima. *Drugo*, ograničenje je to što životno osiguranje ne umanjuje verovatnost gubitka”¹.

Kada se imaju u vidu potrebe po raznim vrstama osiguranja, potrebe i želje osiguranika se indetifikuju i prilagođavaju postojećim i potencijalnim osiguranicima. Radi toga, koncept rada osiguranja u prvi plan stavlja dozvoljenje potrebe osiguranika koje prvestveno služe njegovim interesima. Drugim rečima, celokupni rad u osigiranju podrazumeva kontinuiran proces aktivnosti koje počinju od osiguranika i završavaju se njime, tj. od momenta zaključivanja ugovora, zaključno sa prijavom, procesom i

¹ Mašić N., *Životno osiguranje-osnovni principi*, Zagreb, 2008., str. 13.

likvidacijom štete. U osiguranju, kao delatnosti, može se konstruisati model razmene u kome se mogu indetifikovati učesnici, predmet razmene, princip slobodnog odlučivanja učesnika, princip komuniciranja.

U želji da čovek učini što dužim i kvalitetnijim svako od nas nastoji, više ili manje, da planira budućnost i očekuje da mu se život odvija prema tom planu. Iskustvo nas uči da se događaji ne razvijaju uvek prema našim očekivanjima iz mnogo različitih razloga. Životno osiguranje je smišljeno da bude zaštita od ozbiljnih finansijskih gubitaka koji mogu biti posledica uplitanja neizvesnih događaja u naš život. Kada se govori o životnom osiguranju, na umu treba imati dve stvari. Prvo ono je ograničeno na ublažavanje samo onih posledica koje se mogu meriti u novčanim iznosima. Drugo, ograničenje je to što životno osiguranje ne umanjuje direktnu vrednost gubitka. Finansijski gubici ili nedostatak novčanih sredstava uzrokovani spomenutim događajima mogu se ublažiti ili nedoknaditi kupovinom životnog osiguranja.

Predmet rada je teorijsko –metodološka analiza koncepta osiguranja, koja se sprovodi na osnovu analize merljivih faktora. Poseban akcenat stavljen je na analizu razvoja životnog osiguranja, u svetu i kod nas, vrsta životnog osiguranja, kao i načina za uspešno regulisanje odnosa između osiguravajuće kompanije i osiguranika, kroz razne vrste ugovora o osiguranju.

Ciljevi istraživanja životnog osiguranja mogu biti:

1. naučni – naučni opis osiguranja života kao i vrsta životnog osiguranja, njihova *funkcija, uloga i značaj, primena na tržištu Srbije*;

Naučni cilj istraživanja polazi od već poznatih teorijskih stavova i koncepcija o predmetu istraživanja i u svom najvećem delu fokusiran je na empirijska istraživanja. Što se tiče teorijskih istraživanja u radu će biti predstavljene osnove, kao i objašnjena naučna zasnovanost funkcionisanja delatnosti (životnog) osiguranja kroz teoriju verovatnoće, tablice mortaliteta, kao i fraktale finansijske matematike. Naučni cilj istraživačkog rada je da utvrdi prostore za unapređenje delatnosti životnog osiguranja,

načine da se to unapređenje sprovede u delo i rezultate, tj. poboljšanja koja ono donosi sa sobom, kako u poslovnom tako i u društvenom smislu.

2. društveni – rešavanje konkretnih problema u osiguravajućim društvima i kod osiguranika: ponašanje osiguravajućih društava, koliko su ažurna pri isplati nadoknade na ime osiguranih slučajeva, dužnička kriza određenog dela stanovništva, kulturni obrazac i razvijenost svesti životnom osiguranju.

Društveni cilj rada ,pre svega, je da ukaže na potrebu uvođenja i podsticanja daljeg razvoja životnog osiguranja, jačanje institucija koje se bave ovom vrstom osiguranja i preciznijem sagledavanju budućih razvojnih tokova ove oblasti osiguranja. Svakako da ovakva delatnost mnogo može doprineti razvoju i očuvanju najvažnijeg stuba civilizacije, a to je porodica. Naravno, kada je reč o osiguranju za slučaj doživljenja, svakako da se radi o preduzimanju društveno odgovornih koraka, kako bi se predupredili neželjeni događaji.

Metode istraživanja :

U ovom radu koriste se različite metode kako bi se zadovoljili osnovni metodološki zahtevi: objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost.

Osnovne metode su sastavni deo svakog logičkog mišljenja i u osnovi su svih metoda naučnog saznavanja i istraživanja.

U osnovne metode spadaju : analiza, sinteza, apstrakcija i konkretizacija, specijalizacija i generalizacija, indukcija i dedukcija.

U okviru istraživanja postojećih i novih saznanja za problematiku ovog rada, primenjene su naučno-istraživačke metode:

Komparativni metod se koristi prilikom poređenja primene koncepta životnog osiguranja u svetu i u Srbiji, kao i prilikom analize značaja pojedinih vrsta životnog osiguranja, njihovih prednosti i mana.

U radu su korišćeni rezultati *kvantitativnih metoda analize*, uz odgovarajuće tabelarne, grafičke i dijagramske prikaze.

Analitički metod korišćen je prilikom podele osiguranja na vrste i podvrste, kao i prilikom podele ugovora o životnom osiguranju i podele premije osiguranja.

Osim navedenih opštih metoda u radu se takođe koriste i induktivna metoda (i generalizacija) za izvođenje opštih zaključaka iz pojedinačnih činjeničnih stanja, kao i deduktivna metoda i konkretizacija za rešavanje pojedinačnih slučajeva na osnovu postojećih teorijskih nalaza

U cilju postavljanja jasnog istraživačkog zadatka i njegove uspešne realizacije, u radu su primenjeni *empirijski, kritički i deskriptivni metod* analize. Empirijski metod je korišćen prilikom procene nivoa razvijenosti ove vrste osiguranja kod nas, kritički metod prilikom iznošenja stava o prednostima i nedostacima pojedinih vrsta osiguranja, a deskriptivni metod prilikom definisanja pojma osiguranja, njegovog razvoja, vrsta osiguranja i same premije osiguranja.

Od opšte naučnih metoda, kao i u celom životnom i osiguranju u uopšte, najviše se koristi statistička metoda i hipotetičko-deduktivna, kao načini analize i istraživanja i povezanosti rada u celinu.

Analogija se primenjuje u delu rada u kome se posmatra razvoj životnog osiguranja u Srbiji i pravi poređenje sa razvijenim državama, ali i sa zemljama u razvoju, u regionu i šire.

Ispitivanje je metoda prikupljanja empirijskih podataka posredstvom iskaza, prvenstveno usmenih, ali i pisanih, koje daju ispitanici.

Analiza dokumenata je specifična operativna metoda, ona ima svoju specifičnu logiku odnosa prema hipotezama projekta istraživanja, može se javiti i kao samostalna metoda istraživanja sa specifičnim normama i postupcima zaključivanja ili zajedno sa drugim

metodama. Dakle, mogao bi da posluži naziv metod analize dokumenata koji obuhvata i posmatranje i ispitivanje, pa i eksperiment.

U fazi istraživanja korišćen je metod analize sadržaja:

1. naučnih radova iz istraživane oblasti:

Primarna analiza - vršena je iz odgovarajuće stručne literature i na osnovu podataka i dokumenata iz osiguravajućih društava.

Sekundarna analiza - utemeljena je na rezultatima iz primarne analize i upotpunjuje značaj istraživanja.

- **Hipoteze istraživanja**

Hipoteze su osnovne misaone pretpostavke o predmetu istraživanja u celini, njegovim činionicima, svojstvima, odnosima i vezama, situaciji, dimenzijama, o suštini, sadržaju, obliku i formi.

Postoje: opšte (i kao poseban nivo generalne), posebne (kao delovi opštih, odnosno generalnih) i pojedinačne (kao delovi posebnih) hipoteze.

Opšta hipoteza od koje se polazi u ovom radu:

- Step en razvijenosti životnog osiguranja određen je stepenom razvijenosti privrede i životnog standarda konkretne države.

Posebne hipoteze:

- Neizvesnost od koje se može osigurati čini ugovor o osiguranju specifičnim i vrlo značajnim.
- Osiguranje života ima izuzetan značaj u obezbeđivanju finansijske sigurnosti pojedinca i članova njegove porodice.
- Ulaganje u životno osiguranje je jedan od najsigurnijih oblika štednje

Rad je prezentiran u više delova.

Prvi deo rada se sa teorijskog aspekta bavi analizom razvoja osiguranja i njegovim značajem za ukupni ekonomski razvoj.

U drugom delu rada se najveći značaj pridaje životnom osiguranju. Razmatra se njegov razvoj i način formiranja kao posebne vrste osiguranja, analizira se postupak prilikom osiguranja i uslovi koji moraju biti zadovoljeni da bi se postupak osiguravanja sproveo do kraja.

Treći deo rada se odnosi na pravne aspekte postupka osiguravanja, pre svega, na ugovor o životnom osiguranju. Razmatraju se elementi koje svaki ugovor o životnom osiguranju mora da poseduje kao i prednosti i nedostaci životnog osiguranja.

Četvrti deo rada fokusira se na premiju osiguranja, vrste premije i razlike između riziko premije i štedne premije.

Poslednji delovi rada se bave analizom razvijenosti životnog osiguranja u Srbiji, načinima njegove upotrebe i merama za njegovu veću implementaciju u sistem.

Osiguranje kao ekonomska i pravna institucija u svakodnevnom životu ljudi od izuzetnog je značaja, imajući u vidu situaciju u našem društvu i težnju ka savremenoj državi čiji je cilj uključivanje u međunarodne tokove. To ćemo i potvrditi u radu koji sledi.

Rad nam omogućava sticanje znanja o životnom osiguranju kao jednom od najznačajnijih oblika osiguranja koji ima tendenciju stalnog i kontinuiranog razvoja. Teorijski i empirijski nalazi govore da je životno osiguranje kao oblik svesnog individualnog i grupno organizovanja postojalo još u doba starog veka, gde su porodice vojnika dobijale nadoknadu iz državne kase u slučaju pogibije njihovog člana. Ovakav oblik organizacije nam daje na znanje da je potreba za sigurnošću kao osnovna ljudska (društvena) potreba postojala još od davnina, a da je vremenom, kroz iskustvo i empiriju ona dobila oblik kakav danas ima savremena delatnost životnog osiguranja.

1. Istorijski razvoj osiguranja

Od postanka sveta pa do današnjeg dana čovekov život i imovina bili su ugrožavani različitim rizicima. Pojava privatne svojine je usvojila organizovanu zaštitu imovine, koja je bila preteča delatnosti osiguranja. Počeci jednostavnih oblika zajedničkog snošenja šteta, nastalih za vreme pomorske plovidbe, vezani su za ostrvo Rodos.

Prvi oblici raslojavanja u ljudskom društvu doveli su do toga da samopomoć počinje organizovano da se primenjuje. Uvode se obavezni vidovi odbrane od prirodnih nepogoda, što po nekima predstavlja početak obaveznog osiguranja.

U staroj Grčkoj, Rimu i Egiptu prvi oblici solidarnosti bile su religiozne organizacije koje su doprinosom vernika najpre pokrivale troškove sahrane u slučaju smrti. Slične odredbe nalazimo u zakoniku cara Stefana Dušana.

Pozitivan uticaj na širenje osiguranja je imalo otkriće Amerike i do tada nepoznatih pomorskih puteva. Vrlo značajno mesto u istoriji pomorskog osiguranja pripada Dubrovniku koji je u period od XIV do XVI veka bio jedan od važnih trgovačkih centara. Porast trgovine uticao je na izjednačavanje običaja kod pomorskog osiguranja.

Prvi pisani tragovi o ugovoru o osiguranju vezuju se za Italiju, odnosno tadašnju Lombardiju i četrnaesti vek. Pomorsko osiguranje se potom brzo širilo i po drugim evropskim zemljama : Francuskoj, Španiji, Portugaliji, Engleskoj, Nemačkoj , Holandiji. Iz prvih zbirki pomorskih običaja postepeno su nastali i prvi zakonski izvori prava osiguranja. ²

² Šulejić P. (2005), *Pravo osiguranja (peto, izmenjeno i dopunjeno izdanje)*, Dosije, Beograd, str.31.

Pravo osiguranje u sadašnjem smislu se javilo tek kad su se na bazi razvoja statističko – matematičke nauke izravnavali rizici. Osnova su uzajmanost i tehnička (statističko – matematička) organizacija sa svim svojim elementima.

U novom veku, u doba kapitalizma, stvaranjem osiguravajućih društava krajem sedamnaestog, a naročito tokom osamnaestog veka otpočinje naredna faza razvoja osiguravajuće delatnosti.

Od velikog značaja, u istoriji kako engleskog tako i svetskog osiguranja, svakako je čuveni Lojd. Počeo se razvijati još 1688 godine.³ Lojd se zapravo nikada nije bavio osiguranjem, njegova prava uloga bila je organizovanje osiguravajućih i reosiguravajućih poslova. Lojd stoga predstavlja berzu, odnosno organizovano tržište ovih poslova.

Osiguranje postaje moćna finansijska grana svetske privrede i doživljava pravi procvat tek tokom devetnaestog, a naročito dvadesetog veka.

U Srbiji se poslovi osiguranja u savremenom smislu pojavljuju krajem devetnaestog veka. Obavljali su se isključivo preko predstavništava inostranih osiguravajućih društava iz Engleske , Austro – Ugarske , Italije, Francuske i drugih zemalja. Njihova glavna delatnost bila je osiguranje života. Tek 1906. godine utemeljeno je prvo srbijansko društvo za osiguranje „Srbija“, sa sedištem u Beogradu.⁴

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije u Jugoslaviji, za obavljanje osiguravajućih poslova primenjivao se koncesijski sistem. To znači da se ovom delatnošću moglo baviti preduzeće koje je pored zakonom ispunjenih uslova , posedovalo i neophodnu dozvolu za rad. Uoči drugog svetskog rata bilo ih je dvadeset osam.

³ Jean Outerville (1997), *Theory and Practice of Insurance*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, str.19.

⁴ Branko Milošević (1991), *Od DOZ-a, OZ-a i ZOIL-a do deoničkog društva Deoničko društvo za osiguranje i reosiguranje „Novi Sad“*, Novi Sad, str. 14.

Državni zavod za osiguranje, preimenovan 1947. u Državni osiguravajući zavod – DOZ bavio se svim vrstama osiguranja. Ukinut je 1961. i time je otpočela faza poznata kao sistem decentralizovanog osiguranja.⁵

Sedamdesetih godina osnivanje su i zajednice osiguranja, samoupravnim sporazumima organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica, društveno – političkih zajednica i drugih društveno - pravnih lica. Navedene ustanove, uz učešće građana i građansko pravnih lica – svi kao osiguranici – upravljali su poslovanjem zajednica osiguranja.

Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i lica, donet je 1976. godine. Tada su zajednice osiguranja preimenovane u zajednice osiguranja imovine i lica – ZOIL. Suština svih ovih promena temeljila se na zamisli da udruženi rad treba da dobije mogućnost najvišeg ovladavanja upravljanjem i raspolaganjem sredstvima osiguranja koja je, u vidu dohotka, sam stvorio.⁶

Novi zakon o osiguranju iz 1990. godine težio je da se uspostavi tržišno ustrojstvo osiguranja, nalik onome u razvijenim zemljama. Međutim, ova nemera je ostvarena samo delimično. Dobitak je konačno postao cilj osiguravajućeg poslovanja, a pravni subjektivitet organizacije postaje jedinstven, za razliku od dotadašnjeg razdoblja kada je svaki organizacijski deo imao zaseban pravni status, sa zasebnim organima upravljanja i računom.

Zakon o osiguranju imovine i lica iz 1996. određivao je da se organizacija za osiguranje osniva bilo kao deoničarsko društvo za osiguranje, bilo u obliku društva za uzajamno osiguranje.

⁵ Kočović J., Šulejić P., (2002), *Osiguranje*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 19.

⁶ Šulejić P., Vujović R., Mrkšić D., Žarković N., Rašeta J., Miloradić J., (2009), *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 16.

Vlada SR Jugoslavije je nedugo nakon otpočinjanja bombardovanja, 1999. godine, donela posebnu Uredbu kojom je uređena primena zakona o osiguranju imovine i lica,. Propisano je da Zakon i dalje vazi izuzev slučajeva propisanih Uredbom. Naša osiguravajuća društva, u novom poslovnom ambijentu, nastavila su sa zaključivanjem novih oblika osiguranja po važećim uslovima i cenovnicima.

Od najvećeg značaja za našu zemlju je ipak Zakon o osiguranju iz 2004. godine. U njegovoj izradi učestvovali su pored domaćih i inostrani stručnjaci. Zakon je delimično usaglašen sa evropskim , odnosno svetskim standardima, naravno u meri u kojoj je to bilo moguće polazeći od stepena razvoja srbijanskog osiguravajućeg tržišta. Možemo zaključiti da se najvažnije zakonske novine tiču: pooštavanja uslova za osnivanje društava za osiguranje, zaštite interesa deoničara, posredovanja i zastupanja, nadzora nad poslovanjem, neposredne zaštite prava osiguranika i drugih korisnika.

1.1. Pojam, definicija i elementi osiguranja

Osiguranje predstavlja udruživanje svih onih koji su izloženi istoj opasnosti, sa ciljem da zajednički podnesu štetu.

Osnova osiguranja leži u načelu uzajamnosti i solidarnosti. Preko osiguranja izjednačavaju se rizici na prihvatljivom nivou, atomiziraju se. Atomiziranje rizika, tj. njihovo raspoređivanje na mnoštvo osiguranika, je tehnička suština osiguranja.

U osnovi, osiguranje znači sigurnost da će se lakše prebroditi neka nastala situacija, što znači da je u mnogo boljem položaju onaj ko se osiguranjem obezbedio, ako dođe do ugrožavanja njegove imovine ili ličnosti, od onoga ko se nije osigurao.

Osiguranje se, prema ekonomskoj teoriji, najčešće definiše kao institucija koja nadoknađuje štete kod privrednih subjekata, nastale usled dejstva rušilačkih sila prirode

ili nesrećnih slučajeva. Osiguranje pruža ekonomsku zaštitu od štetnih dejstava kad nastane osigurani slučaj, odnosno kad se ostvari rizik. Zbog toga su opasnost, rizik i šteta u neposrednoj vezi sa osiguranjem.⁷

U osnovnom smislu , osiguranje je privredna uslužna delatnost koja štiti čoveka i njegovu imovinu od posledica dešavanja brojnih opasnosti.⁸ Na taj način obezbeđuje se neophodna sigurnost u privredi i društvu u celini. Pravna lica i pojedinci izloženi su neprekidnoj mogućnosti dešavanja opasnosti koje mogu prouzrokovati štetu. Osiguranje predstavlja jedan od najvažnijih vidova obezbeđenja od takvih događaja i predstavlja ekonomsku nužnost svakome ko vodi računa o bezbednosti u poslovanju i svakodnevnom životu.

Osiguranje danas predstavlja viskorazvijenu društvenu delatnost, ekonomsku ustanovu koja nadoknađuje štete nastale usled dejstva rušilačkih prirodnih sila , nesrećnih slučajeva i mnogih drugih događaja. Ono obezbeđuje ekonomsku zaštitu osiguranicima, pravnim i fizičkim licima, od štetnih dejstava i poremećaja do kojih dolazi nastankom osiguranog slučaja ili ostvarenjem ostvarenjem osiguranog rizika.

U suštini, osiguranje predstavlja udruživanje lica izloženih istoj opasnosti sa ciljem da zajednički podnesu štetu za koju se unapred zna da će, prema teoriji verovatnoće zadesiti samo neke od njih. Možemo zaključiti da osnova osiguranja leži u načelu uzajamnosti. Njegov temelj je zajednica korisnika ili vlasnika predmeta osiguranja koji pojedinačno mogu pretrpeti štetu od osiguranih opasnosti. Preko osiguranja se izjednačavaju i izravnavaju rizici na prihvatljivom nivou. Atomiziranje rizika , to jest njihovo razbijanje na mnoštvo osiguranika m odnosno usitnjavanje krupnih šteta na, u prenesenom smislu , bezbroj malih, predstavlja tehničku suštinu osiguranja.

⁷ Prof. dr Grujić R. (1998), *Osiguranje*, Beograd, str. 1

⁸ Šulejić P., Vujović R. , Mrkšić D., Žarković N., Rašeta J., Miloradić J, .(2009), *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 3

Osiguranje sadrži elemente ekonomske i pravne nauke i prakse. Ovaj ekonomsko pravni pojam prate i druge naučne discipline, tako da je većina proračuna u osiguranju proizvod matematičkih nauka, poput aktuarstva, računa verovatnoće i statistike. U osnovne elemente osiguranja spadaju:

- *Rizik* predstavlja verovatnoću nastupanja nekog štetnog događaja. Ono što čini rizik su: neizvesnost, šteta, opasnost, hazard idrugi štetni događaji. Za rizik je, takodje, karakteristično da se uvek odnosi na događaj koji nastaje u budućnosti.

- *Suma osiguranja* predstavlja iznos najveće nadoknade kod određenog imovinskog osiguranja. Osigurana suma se vezuje isključivo za životna osiguranja i predstavlja iznos koji osiguravač isplaćuje osiguraniku ako dodje do osiguranog slučaja.

- *Premija osiguranja* predstavlja novčanu nadoknadu za osiguranje od rizika, a njeno plaćanje je osnovna ugovorna obaveza osiguranika. Osnovni elementi premije su funkcionalna premija i režijski dodatak. Funkcionalna premija se sastoji iz tehničke premije, koja služi za podmirenje obaveza osiguravača po osnovu osiguranja, kao i za doprinos za preventivu, ako se isti obračunava kroz premiju osiguranja.

- *Polisa osiguranja* je osnovna pismena isprava koja prati posao osiguranja, određujući dužnosti i obaveze učesnika. U nekim slučajevima ona predstavlja oblik ugovora o osiguranju. Kada to nije, ona je, u prvom redu, dokazno sredstvo o sklopljenom osiguranju, pošto sadrži sve najvažnije sastojke zaključenog ugovora. Kod nekih vrsta osiguranja polisi se daje i jače dejstvo, pa može predstavljati ispravu o dugu, ukoliko je ugovoreno da će osiguravač platiti naknadu štete samo uz njenu predaju. Dalje, ona može biti legitimacijska hartija kojom se dokazuje pravo na potraživanje iz osiguranja. Polisa se pojavljuje i kao hartija od vrednosti, a nekada služi i za ostvarivanje prava iz nekog drugog posla ili kao dokaz izvršene ugovorne obaveze (npr. kod kupoprodaje koja obuhvata i obavezu osiguravanja). U pogledu oblika u kom se sačinjava, najčešće se ne postavljaju zakonom određeni uslovi, pa se izdaje na obrascu koji sastavljaju osiguravači i koji je prilagođen određenoj vrsti osiguranja.

Sastojci koje obično sadrži polisa osiguranja su sledeći:

- ❖ ugovorne strane,
- ❖ osigurano lice ili osigurana stvar,
- ❖ rizici,
- ❖ trajanje osiguranja i vreme pokrića, odnosno odredba da je osiguranje neograničeno,
- ❖ premija i svota osiguranja,
- ❖ datum izdavanja

- *Lica u osiguranju* su po pretpostavci ugovora o osiguranju dva lica - osiguravač i osiguranik. Za osiguravača se po Zakonu o osiguranju uzimaju osiguravajuća društva, koja mogu biti organizovana kao akcionarska društva, društvo za uzajamno osiguranje i reosiguranje. Kod osiguranika, koji mogu biti pravna i fizička lica, javljaju se i korisnik osiguranja tj. lice kom je osiguravač dužan da isplati sumu i osigurano lice, tj. treće lice u čijem životu može da nastupi nepredviđeni događaj da bi se naplatila osigurana suma.

- *Ugovori o osiguranju* nastaje kao obligacioni odnos dve ugovorene strane: osiguravača i osiguranika. Zasnovani su na zakonu i zaključeni su na dobrovoljnoj osnovi ugovarača. Ugovor podjednako obavezuje obe ugovorene strane da poštuju zakone kao i obaveze navedene u ugovoru.

- *Trajanje osiguranja* je određeno ugovorom o osiguranju i prema Zakonu o obligacionim odnosima (članu 922) propisuje se da: "ako drugačije nije dogovoreno, ugovor o osiguranju proizvodi svoje dejstvo počev od 24 časa, dana koji je u polisi označen kao dan početka trajanja osiguranja, pa sve do svršetka poslednjeg dana roka za koji je osiguranje ugovoreno".

- *Naknada iz osiguranja* je vrednost, po pravilu izražena u novcu, na koju osiguranik, odnosno korisnik osiguranja, polaže pravo prilikom nastupanja osiguranog slučaja. U imovinskim osiguranjima naknada obično zavisi od tri činioca: visine štete, visine svote osiguranja i vrednosti osigurane stvari. Iz osiguranja se ne može dobiti više nego što je

nastali obim štete, i to samo u granicama svote osiguranja i vrednosti osigurane stvari. Stoga se svaki od ovih sastojaka može pojaviti kao gornja granica osiguravačeve obaveze.

Kod osiguranja od nezgode na iznos naknade utiču visina osigurane svote i obim posledica nesrećnog slučaja. Naknada koja se isplaćuje korisniku osiguranja ne može preći iznos osigurane svote.

1.2. Privredni značaj osiguranja

Osiguranje kao ekonomska i pravna institucija u svakodnevnom životu ljudi je od izuzetnog značaja, imajući u vidu razvoj našeg društva i težnju ka savremenoj državi i ekonomskom napretku.

Organizovanje, praćenje, nadzor i analiza svih novčanih tokova vezanih za pribavljanje osiguranja, plaćanje odšteta, finansiranje mera sprečavanja nastanka šteta i ulaganje raspoloživih sredstava, spada pod finansijske poslove osiguravajućeg društva.

Mesto osiguranja u finansijama zemlje takodje je opredeljeno brojnim posebnostima ove delatnosti. Osnovnu ulogu posredne ekonomske zaštite – naknade šteta u osiguranju imovine i isplate osiguranih svota u osiguranju lica – osiguravači ispunjavaju iz unapred naplaćenih sredstava od osiguranika u vidu premije osiguranja.⁹

Osiguravajuća delatnost raspolaže znatnim i kvalitetnim novčanim sredstvima koja imaju obeležja posebnog kapitala. Na njihovu visinu utiču : grane osiguranja iz kojih potiču, pokriveni rizici, obim primene ustanove reosiguranja, osiguračeve obaveze i dr.

⁹ Žarković N. (2006), *Reosiguranje sa osiguranjem*, Univerzitet Singidunum – Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, str. 23

Od navedenih okolnosti zavisi dužina zadržavanja sredstava kod osiguravajućeg društva i mogućnost njihovog ulaganja u finansijskoj strukturi zemlje gde proizvode krupne makroekonomske efekte.

Osiguranje je izuzetno tesno povezano sa bankarskim, odnosno finansijskim sistemom u celini. Deo novčane akumulacije iz osiguranja usmerava se u banke ili se ulaže u deonice, obveznice i slične instrumente na finansijskom tržištu. Pored toga, sav tekući priliv sredstava drži se na bankarskim računima, i predstavlja važan činilac koji povećava kreditnu sposobnost banke. Osiguranje, u zemlji koja se bori sa inflacijom, deluje kao stabilizirajući činilac, podstičući štednju na račun potrošnje. Osiguravajući fondovi se usmeravaju u finansijske tokove kao važan činilac privrednog oporavka kada privreda ima silaznu putanju.

Kod ulaganja sredstava opšte načelo je da osiguravajuća društva ulažu samo tamo gde postoje neophodna sigurnost i likvidnost, uz ostvarivanje zadovoljavajućih stopa prinosa na uložena sredstva.

Tabela 1 : **Makropokazatelji i pokazatelji razvoja osiguranja u najrazvijenijim zemljama**

Država	BDP po stanovniku (USA)	Bruto premija (miliona USA)	Premija po stanovniku	Učešće na tržištu osiguranja
SAD	44.803	1.229.668	4086.5	30,28
Japan	34.438	424.832	3319.9	10,46
Velika Britanija	45.459	463.686	7 113.7	11,42
Francuska	40.347	268.900	4 147.6	6,62
Nemačka	40.218	222.825	2 662.1	5,49

Preuzeto sa sajta www.ekof.bg.ac.rs ,25.04.2011.

Iz priložene tabele može se zaključiti da je najviši obim premije tokom 2009.ostavilo osiguranje u SAD-u i Japanu. Zatim slede Velika Britanija, Francuska I Nemačka, dok su svi ostali znatno iza njih (tabela 1).

U odnosu na sve vrste osiguranja životno osiguranje ima najveći privredni značaj. Ono služi proširenju socijalnog osiguranja. U razvijenim društvima, kroz životno i penzijsko osiguranje, vrši se korekcija sistema penzijskog osiguranja, zasnovanog na načelu generacijske solidarnosti.

Pored navedene socijalne funkcije, osiguranje u svakoj privredi igra značajnu ulogu, kao izvor kreditiranja:

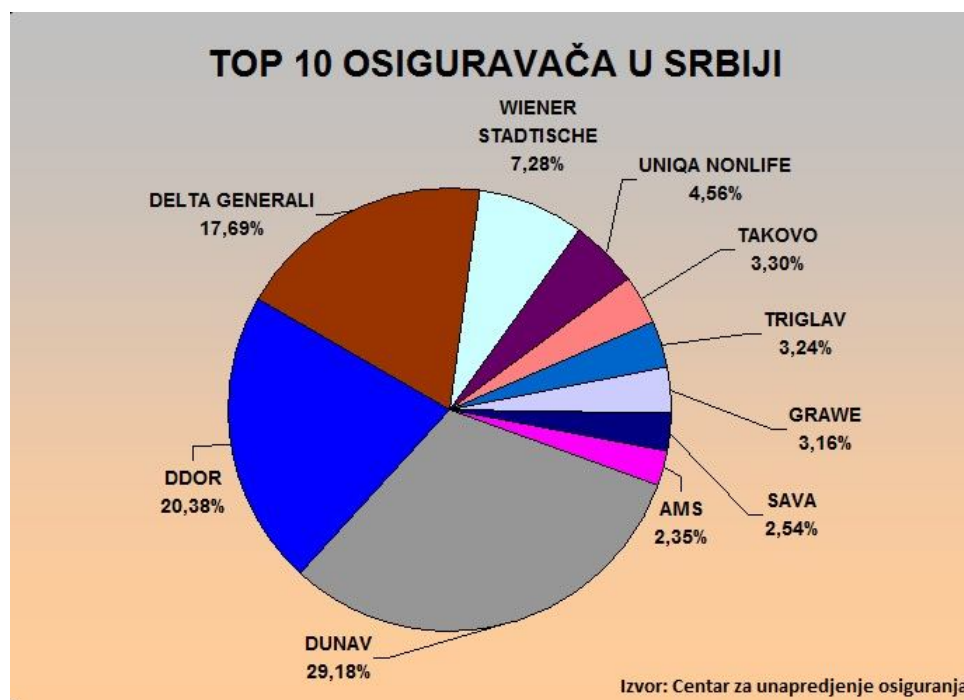
* Sa stanovišta države plaćanje premije životnog osiguranja kumulira sredstva koja imaju značaj štednje, koja je dugoročna, unapred određena i namenska. Stoga se ona može upotrebiti kao izvor kreditiranja i investiranja.

* Sa stanovišta pojedinca polisa životnog osiguranja može se upotrebiti i kao garancija za kredit, što osiguraniku može obezbediti sredstva za ulaganje.

Osiguravajuće kuće, zajedno sa bankarskim sistemom i centralnom monetarnom ustanovom (NBS), čine tri ključna stuba stabilnosti finansijskog tržišta Srbije na kojima počiva makroekonomska stabilnost.

Poslovanje osiguravajućih društava se meri bilansnom sumom. U tabeli 2 prikazano je deset vodećih osiguravajućih društava u Srbiji u 2010. godini.

Tabela 2 : Top 10 osiguravača u Srbiji

Preuzeto sa sajta www.osiguranje.com , 25.04.2011.

Na prvi pogled učešće osiguravajućih društava u finansijskom tržištu je malo. Međutim, ova vrsta posrednika je od značaja, jer raspolažu velikim iznosima mobilisanog kapitala putem takozvane "automatske štednje", koja se prikuplja od premija životnog osiguranja, imovine i rentnog osiguranja.

Prema najnovijem istraživanju Centra za unapređenje osiguranja, na tržištu osiguranja u Srbiji u prvoj polovini 2010. godine, ukupna ostvarena premija iznosila je približno 30 milijardi dinara ili oko 282 miliona evra, što u odnosu na isti period prošle godine i tada ostvarenu premiju na tržištu od 28.5 mlrd dinara, predstavlja rast od 5.12%.

Premija životnih osiguranja beleži rast od 13.6% , prilično manji u odnosu na rast u prvom tromesečju 2010. godine, kada je iznosio oko 24%. Tržište neživotnih osiguranja takodje beleži rast od 3.83%, uz manji pad premije kasko osiguranja od 1.36%, čime je negativan trend (pad od 10% u prvom tromesečju) zaustavljen. Sve ostale vrste osiguranja beleže rast, što govori u prilog tezi da se efekti finansijske krize sve manje osećaju u sektoru osiguranja u Srbiji.

Tržišni lider, Dunav osiguranje beleži stagnaciju, dok DDOR nastavlja svoj negativan trend pada tržišnog učešća i to za 3.35% u odnosu na isti period prošle godine. Delta Generali osiguranje takodje beleži vrlo mali rast tržišnog učešća, samo 0.47%, ali stabilno ostaje na trećoj poziciji po visini ostvarene premije, ostvarivši rast produkcije od 8%. Četvrto mesto po visini premije stabilno zauzima i WIENER STADTISCHE osiguranje, uz tržišno učešće od 7.28%. Među top 10 osiguravajućih kompanija, najveći rast osvarene premije beleži UNIQA NON LIFE osiguranje sa impresivnim povećanjem produkcije od čak 33.5% i povećanjem tržišnog učešća od 1%, zaključuju iz Centra za unapređenje osiguranja¹⁰.

¹⁰ www.svetosigranja.rs , 30.05.2011.

Osiguranje u Srbiji sve više beleži dvocifrenu stopu rasta. Na tabeli 2. prikazane su ukupne premije različitih vrsta osiguranja na tržištu u Srbiji za 2009. godinu. Vidi se porast vrednosti premija u životnom i neživotnom osiguranju, dok je trend porast svih premija osiguranja.

Tabela 3: Tržište osiguranja u Srbiji

***	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Trend
Ukupna premija	22,6	34,7	38,3	44,8	52,2	53,5	↑
Premija životnih osiguranja	1,7	3,3	4	4,9	6,3	7,9	↑
Učešće u ukupnoj premiji	7,40%	9,50%	10,60%	11%	12,2%	14,70%	↑
Premija neživotnih osiguranja	20,9	31,4	34,3	39,8	45,8	45,7	↑
Premija po glavi stanovnika	€ 38	€ 55	€ 65	€ 77	€ 80	€ 76	↑
Premija ž. osiguranja po g.s.	€ 3	€ 5	€ 7	€ 8	€ 10	€ 11	↑
Učešće premije u PDP-u	1,60%	2,10%	1,90%	1,90%	1,90%	1,90%	↑
Ukupna imovina	30,8	46,4	56	70,6	84,8	99,2	↑
Kapital	15,6	18,6	20,7	24,7	25,3	29,2	↑
Tehničke rezerve	11,5	22,9	28,9	39,5	51,5	60,5	↑
Broj društava za osiguranje	40	19	17	20	24	26	↑
Broj zaposlenih	5407	7283	7876	9697	11713	11142	↑

Preuzeto sa sajta www.nbs.rs, 25.04.2011.

1.3. Podela i vrste osiguranja

Danas se osiguranje pojavljuje u mnogobrojnim oblicima. Neophodno je njegovo razvrstavanje i grupisanje po određenim zajedničkim svojstvima. Svrha podela jeste olakšavanje proučavanja i primene teorijskih i praktičnih rešenja sa ekonomskog, pravnog i tehničkog stanovišta za određene vrste osiguranja.

Može se reći da su najčešća merila za podelu osiguranja sledeća :

- *životna i neživotna osiguranja* – u zavisnosti da li je reč o životnim ili ostalim osiguranjima,
- *osiguranje imovine i osiguranje lica* predstavlja podelu prema predmetu osiguranja,
- *štetovno osiguranje i svotno osiguranje* – da li se prilikom naknade štete polazi od stvarne ili zamišljene potrebe,
- *pomorsko, kopneno i vazdušno osiguranje* predstavlja podelu prema mestu ispoljavanja rizika,
- *dobrovoljno i obavezno osiguranje* – podela prema načinu nastanka osiguranja,
- *osiguranje, saosiguranje i reosiguraje* – podela na osnovu načina izravnivanja rizika,
- *pojedinačno i zajedničko osiguranje* – polazi se od broja osiguranih lica,
- *osiguranje pravnih i osiguranje fizičkih lica* – predstavlja podelu prema svojstvima osiguranika,
- *premijsko osiguranje i uzajamno osiguranje* – podela prema načinu organizovanja,

- *socijalno osiguranje i komercijalno osiguranje* – podela na osnovu stepena mešanja, odnosno uplitanja države.¹¹

Važno je istaći da ne postoji opšteprihvaćeno razvrstavanje pojava oblika u kojima se siguranje javlja.

Nijedna od navedenih podela nije konačna, a i praksa ih stalno dopunjava. One se čak i ne podudaraju kod pojedinih istraživača u istoj zemlji. Iz najrazličitijih podela izdvaja se čitav niz vrsta, odnosno grana osiguranja.

2. Životno osiguranje

Životno osiguranje se odnosi na sva osiguranja kod kojih prestankom ili trajanjem života jednog ili više lica dolazi do isplate *osigurane sume od strane osiguravača*.

Životno osiguranje se najjednostavnije može definisati kao ugovor kojim se osiguravač obavezuje da će shodno naplaćenim premijama od osiguranika, isplatiti osiguranom licu određenu sumu ili rentu u slučaju smrti ili za slučaj njegovog doživljenja. Za osiguranje života mozemo reći i da je to jedna specifična vrsta osiguranja jer se radi o osiguranju rizika od smrti, pa je shodno tome i najrasprostranjeniji oblik osiguranja širom sveta. Gotovo da ne postoji ni jedna osiguravajuća kompanija u svetu koja posluje u visoko razvijenim zemljama, a da u svom portfelju kao vid osiguranja ne nudi i životno osiguranje. Ujedno, za životno osiguranje možemo reći i da je to najprivlačniji oblik štednje u svetu jer putem individualnog osiguranja života koje se drugačije naziva *štedno osiguranje*, može vam se skoro sav uplaćeni novac posle nekoliko godina vratiti, a takođe i uz određeni postotak moguća je dobit koji može iznositi i punih 100

¹¹ Žarković N. (2006), *Reosiguranje sa osiguranjem*, Univerzitet Singidunum – Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, str. 34

procenata. Ono takođe, podrazumeva ne samo štednju, već i isplatu odštete ukoliko se osiguraniku nešto dogodi u periodu u kojem se životno osiguranje zaključilo.

U nekim zemljama ljudi koji uplaćuju životno osiguranje imaju pravo na poreske olakšice, a pomoću iste polise mogu da dobiju i razne kredite.¹²

Kada govorimo o životnom osiguranju, nikako ne smemo prevideti činjenicu da se radi o riziku smrti koji je promenljiv i progresivno raste sa godinama starosti. Ukoliko bismo prepostavili da bi visina premije trebala da prati verovatnoću smrti, koja je iz godine u godinu sve veća i veća, došli bismo do izuzetno visokih iznosa premije, što osiguranici ne bi mogli podneti.

2.1. Osnovne karakteristike i obeležja životnog osiguranja

Naš život, kakav god da je, nešto je najdragocenije. U našim je rukama i trebamo ga zaštititi i osigurati. U svakodnevnom životu izloženi smo različitim okolnostima koje čine život sa jedne strane lepim, a sa druge prete da ga ugroze.

Osiguranje života je način da se ublaže rizici, koji se mogu izraziti kroz nedostatak sredstava za život ili ugrožavanje zdravlja pojedinca.¹³

Životnim osiguranjima se rizik prerane smrti deli na veću grupu ljudi koji čine rizičnu zajednicu osiguranja života. Ugovorom o životnom osiguranju rizik prerane smrti povećava se prema isteku roka na koji je sklopljen. Ako osiguranik umre pre očekivanog dana, osiguravač je izgubio premije i troškove oportuniteta od ulaganja.

Ako se životno osiguranje sklapa za pokriće rizika staračke zavisnosti, onda je doživljenje poželjan ishod za osiguranika i osiguravača. Osiguravač je za celo vreme trajanja ugovora iz

¹² Kočović J., Šulejić P., (2006.) *Osiguranje, Centar za izdavačku delatnost, Ekonomski fakultet, Beograd, str 27.*

¹³ www.blic.rs , 12.06.2011.

premije pokrivaio svoje i posredničke troškove, a ostatak ulagao i na taj način zarađivao. Tako je ostvarena korist za osiguravača koja se ogleda u isplaćenoj osiguranoj sumi uvećanoj za ostvareni dobitak koji pripada osiguranicima.

Međutim, kad nastupi prerana smrt, isplata osigurane sume dospeva u celosti. Budući da nema delimične isplate osigurane sume, polise životnih osiguranja su nominalno potpuno upotrebljive.

Sa pravne tačke gledišta u ugovorima o osiguranju života pojavljuje se nekoliko subjekata. *Ugovarač osiguranja* je osoba koja sklapa ugovor o osiguranju života, obavezujući se na plaćanje premije, te joj pripadaju sva prava iz ugovora o osiguranju. Među pravima je pravo određivanja korisnika osiguranja, kao i pravo opoziva ili promene prethodno određenog korisnika. To pravo ugovarač pridržava sve do nastupanja osiguranog slučaja.

Osiguranik je osoba o čijoj smrti ili doživljenju zavisi isplata ugovorene osigurane sume.

Korisnik osiguranja je lice u čiju se korist osiguranje sklapa. Korisnici mogu biti više osoba. U mešovitom životnom osiguranju za slučaj smrti i doživljenja razlikuju se korisnici za slučaj smrti od korisnika za doživljenje. Uobičajeno je da se na polisama osiguranja života kao korisnik za slučaj smrti navedu naslednici, supružnici, deca i slično, a za doživljenje sam ugovarač osiguranja.

Osim navedenog, značajna obeležja životnog osiguranja sadržana su u sledećem:

- rizik prerane smrti izračunava se na osnovu dva ključna faktora: *uzrast i pol*,
- međusobne dugoročne obaveze ugovornih strana, fiksna visina premije za ceo period trajanja ugovora,
- štedna komponenta u premijama mnogih oblika životnih osiguranja novčane uplate premija prethode izdavanju polisa,
- mogućnost prenosa prava na osiguranu sumu sa ugovarača na poverioca ,
- *osnovni* oblici osiguranja života su : osiguranje života, rentno osiguranje, dopunsko osiguranje uz osiguranje života, dobrovoljno penzijsko osiguranje, kao i druge vrste životnih osiguranja.¹⁴

¹⁴ Ostojić S., (2007) "Osiguranje i upravljanje rizicima", Data status, Beograd

2.2. Podela životnog osiguranja

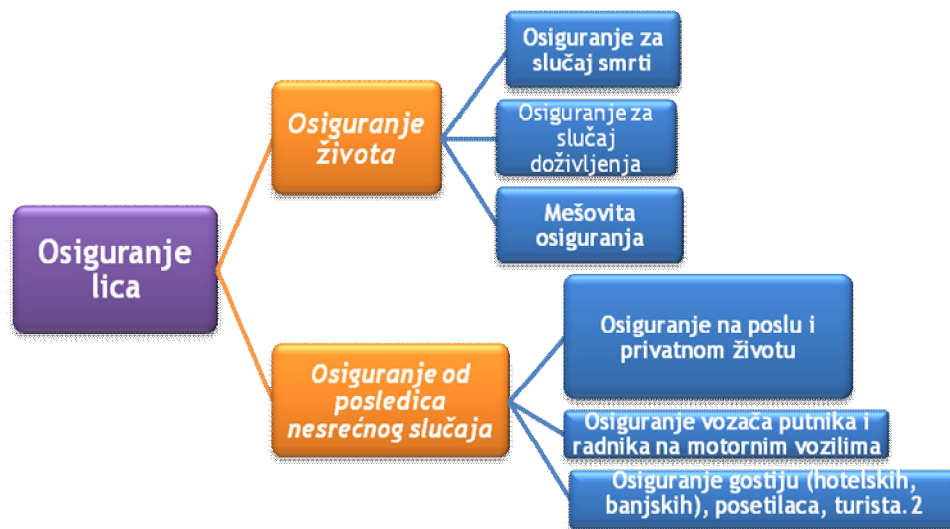
Zakon o osiguranju Republike Srbije iz 2004. godine je sva osiguranja podelio na životna i neživotna. Na taj način je prihvaćena podela koja važi u najvećem broju zemalja.

Zavisno od kriterijuma, životno osiguranje se može podeliti na više vrsta:

- osiguranje života,
- rentno osiguranje,
- dopunsko osiguranje uz osiguranje života,
- dobrovoljno penzijsko osiguranje,
- druge vrste životnih osiguranja.¹⁵

Tabela 4 - Podela životnih osiguranja

¹⁵ Zakon o osiguranju, Sl.list RS 55/2004, Beograd, 2006, član 9.

Osiguranje života je vid pokrića kojim se osiguravač obavezuje da će, na osnovu plaćenih premija osiguranja, isplatiti osiguraniku ili licu koje on odredi osiguranu svotu za slučaj smrti određene osobe (osiguranika ili drugog osiguranog lica), odnosno za slučaj doživljenja određenog vremena , tj. ugovorenog broja godina. U savremenim uslovima ugovaraču osiguranja se najčešće jednim ugovorom – mešovitim osiguranjem nude oba vida obezbeđenja.

Rentno osiguranje je posebna vrsta životnog osiguranja kod kog se naknada iz osiguranja javlja u obliku ugovorno utvrđene redovne rente tokom određenog razdoblja ili doživotno. Uplata premije može biti u vidu jednokratne svote , ili, još češće, tokom većeg broja godina. Ugovorena visina rente može biti stalna, rastuća ili opadajuća. Njena isplata, koja je najčešće mesečna, otpočinje ili odmah po uplati ukupne premije ili nakon određenog broja godina. Kod osiguranja rente moguće je prilagođavanje željama ugovarača osiguranja i u vezi sa plaćanjem premije kada je reč o isplati rente , što je razlog postojanja velikog broja njegovih oblika. Rentno osiguranje se nadopunjuje sa dobrovoljnim penzijskim osiguranjem jer imaju istu osnovnu svrhu – obezbeđenje sredstava neophodnih za život u poznijem životnom dobu.

Dobrovoljno penzijsko osiguranje predstavlja dopunu obaveznom penzijskom osiguranju. Njime osigurana lica dodatno obezbeđuju sebi i članovima porodice veće prihode. Sem toga, lica neobuhvaćena obaveznim osiguranjem mogu na taj način posebnim ulaganjima pribaviti potrebnu zaštitu. Dobrovoljno penzijsko osiguranje zasniva se na uplati doprinosa određenih prema ekonomskim merilima u cilju prikupljanja potrebnih sredstava, imajući u vidu procenjeno trajanje korišćenja prava osiguranika, visinu penzija i drugih davanja iz osiguranja kao posledice nastanka onesposobljenosti posle pretrpljenog nesrećnog slučaja ili bolesti, visinu prinosa od ulaganja i slično.¹⁶

2.2.1. Osiguranje života – pojam, uloga, podela

Osiguranje života predstavlja ugovor kojim se osiguravač, nasuprot plaćenim premijama, obavezuje da isplati osiguraniku ili licu koje on odredi određenu sumu ili rentu u slučaju smrti osiguranika ili za slučaj njegovog doživljenja određenog vremena. Možemo reći da se osiguranje života odnosi na sva osiguranja kod kojih prestankom ili trajanjem života jednog ili više lica (osiguranika) dolazi do isplate osigurane sume od strane osiguravača.

Osiguranje života je oblik obezbeđenja neophodne zaštite licima bliskim ugovaraču osiguranja ili njemu samome za slučaj nesreće koja ga može pogoditi. To je specifična vrsta osiguranja koja uspešno kombinuje osiguranje i štednju. U suštini, ono predstavlja specifičan finansijski posao, koji je interesantan ne samo za osiguranika i osiguravača, već i za privredu u celini, a na taj način i za čitavu društvenu zajednicu. Razvijeno osiguranje života znači akumuliranje ogromnih finansijskih sredstava koja su dugoročna i koja se zbog toga mogu upotrebiti za dugoročno finansiranje raznih investicija, za uravnoteženje robno – novčanih odnosa i razvitak proizvodnih snaga. Iz tih razloga

¹⁶ Žarković N. (2006), *Reosiguranje sa osiguranjem*, Univerzitet Singidunum – Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, str. 35

država mora stimulirati razvoj osiguranja života, putem raznih olakšica za njegovo sprovođenje, a sa druge strane posebnom zaštitom osiguranika, putem obaveznog obrazovanja i plasmana sredstava matematičke rezerve.

Osiguranje života treba da pruži veliki broj mogućnosti i kombinacija za osiguranje tako da svaki građanin u njemu nađe svoj interes i način za zadovoljenje određene potrebe. Jedino na taj način ono ima šanse da obuhvati veliki broj građana.

2.2.1.1- Opšti uslovi za osiguranje života

Osiguranje života mogu zaključiti samo zdrava lica od navršених 14 do navršene 70-e godine života, s tim da osiguranje ističe najkasnije u godini u kojoj osiguranik navršava 75 godina.

Lica koja nisu potpuno zdrava mogu biti osigurana po posebnim uslovima za osiguranje uvećanih rizika (anormalnih rizika).

Ništavno je osiguranje za slučaj smrti lica mlađeg od 14 godina, kao i lica potpuno lišenog poslovne sposobnosti.

Ugovor o osiguranju života zaključuje se na osnovu pismene ponude, učinjene na obrascu osiguravača, koja sadrži sve bitne elemente za zaključenje ugovora o osiguranju.

Osiguravač ima rok od 8 dana od roka prispeća da odgovori na ponudu, odnosno 30 dana ako je potreban lekarski pregled. Ako osiguravač u tom roku ne odbije ponudu koja ne odstupa od uslova pod kojima on vrši predloženo osiguranje, smatraće se da je prihvatio ponudu i da je ugovor zaključen onog dana kada je ponuda prispela osiguravaču.

Ponuda je sastavni deo ugovora o osiguranju života i potrebno je da je obe strane potpišu.

Ako ugovarač i osiguranik nisu jedno isto lice za punovažnost ugovora potreban je i potpis osiguranika.

Polisa osiguranja života je isprava o zaključenom ugovoru o osiguranju.

Početak ugovora o osiguranju je uvek u 0:00 časova prvog dana u mesecu, koji je u polisi označen kao početak osiguranja, a istek u 0:00 časova onog dana koji je u polisi označen kao istek osiguranja.

Obaveza osiguravača da izvrši isplatu u skladu sa zaključenim ugovorom počinje u 0:00 časova onog dana koji je u polisi označen kao početak ugovora o osiguranju, ako je do tog dana plaćena prva dospela premija, odnosno ukupna jednokratna premija.

Kod osiguranja života koja pokrivaju rizik smrti, isplaćuje se 50% od osigurane sume, ako je smrt nastupila u toku prvih 6 meseci trajanja osiguranja.

Ako je smrt nastupila nakon 6 meseci do 2. godine trajanja osiguranja isplaćuje se ugovorena osigurana suma, a ako je smrt nastupila nakon 2. godine trajanja osiguranja uz osiguranu sumu isplaćuje se i učešće u dobiti obračunato do nastanka osiguranog slučaja.

Osiguranje omogućava svim osiguranicima da izaberu na koji način i u kojim vremenskim intervalima će uplaćivati premiju osiguranja.

Osiguranici mogu uplaćivati premiju osiguranja: individualno na šalterima ovlašćenih učesnika platnog prometa (banke, pošte i sl.), preko ovlašćenog posrednika, preko obračunskog centra (blagajne, preduzeća u kome je osiguranik zaposlen i sl.).

Na zahtev ugovarača osiguranja života za slučaj smrti i doživljenja, osiguravač je dužan isplatiti otkupnu vrednost u skladu sa tabelom otkupnih vrednosti, koja se izračunava po aktuarsko-tehničkim načelima, ako je proteklo i premija plaćena za najmanje dve godine, ako je ugovoreno trajanje manje od 15 godina odnosno 3 godine ako je ugovoreno trajanje 15 i više godina.

Osiguranje života sa smanjenom osiguranom sumom može se otkupiti.

Ugovarač osiguranja može zahtevati isplatu otkupne vrednosti polise u sledećim slučajevima:

1. iseljenja sa teritorije države osiguravača
2. smrti korisnika ili člana porodice
3. 100% invaliditeta
4. razvoda braka kod uzajamnog osiguranja bračnih drugova
5. zaključenja novog osiguranja života.

2.2.2. Rentno osiguranje

Renta (annuity) se može definisati kao periodična isplata koja se nastavlja za neki utvrđeni period ili za vreme nečijeg života ili za starost. Osoba koja prima periodično rentu ili zahteva da joj se tokom života isplaćuje renta, naziva se *primalac rente (annuitant)*.

Pod rentnim osiguranjem podrazumevaju se periodične isplate određenih ugovorenih iznosa osiguraniku kroz određeni vremenski period ili do kraja života. Pravo na rentu

osiguranik ima nakon uplate ukune premije. Renta je način neposrednog pretvaranje kapitala u dohodak.

Rentno osiguranje pruža zaštitu osiguranicima koji su nadživeli prihode kojima se finansiraju. Pojedinci će umreti pre nego što napune 66 godina, a drugi će živeti 100 godina. Oni koji žive duže od prosečnog ljudskog veka nadoknađuju one pojedince čiji je životni vek kraći od prosečnog. Praktično, renta je deo naknade za nadživljenje prosečnog ljudskog veka.

Renta se razlikuje od životnog osiguranja. Životno osiguranje se utvrđuje da bi se neposredno odredila i obezbedila zaštita od svih činjenja koja mogu da nastanu pre nego što se akumulira finansijska imovina. Nasuprot životnom osiguranju, rentno osiguranje obezbeđuje zaštitu u dubokoj starosti i zaštitu od iscrpljenja štednje, upravo zbog toga je pojedinac i dalje živ.

Dakle, osnovna pretpostavka za rentno osiguranje jeste obezbediti prihode za slučaj da se doživi duboka starost. Rentno osiguranje štiti od gubitka prihoda jer dugovečnost pojedinca iscrpljuje njegovu štednju. Praktično, rentno osiguranje štiti pojedinca od rizika dugovečnosti. Isplata rente potiče iz tri izvora:

1. plaćenih premija,
2. prihoda od kamata,
3. nelikvidirane glavnice primalaca rente koji su umrli ranije.

2.2.2.1.Vrste rentnog osiguranja

Postoji više oblika renti, a možemo ih podeliti prema nekoliko kriterijuma:

1. Prema kriterijumu početka isplate, rente mogu biti :
 - neposredne – isplata rente počinje odmah nakon potpune uplate premije i
 - odložene – početak isplate rente je odložen za ugovoreno vreme nakon potpune uplate premije.

2. Prema kriterijumu trajanja isplate postoje:

- privremene rente – rok trajanje je ugovoren na određeno vreme,
- doživotne rente – isplate traju do smrti osiguranika.

3. Prema iznosu koji se isplaćuje postoje :

- stalne rente – isplaćuju se uvek u istom iznosu,
- promenljive rente – mogu rasti, odnosno smanjivati se, iz godine u godinu. Rentu koja će se smanjivati iz godine u godinu ugovaraju oni koji smatrau da će im potrebe u budućnosti biti manje.

4. Prema načinu plaćanja rente postoje :

- anticipativne rente – ispata rente na početku perioda,
- dekurzivne rente – isplata rente na kraju perioda.

5. Prema načinu isplate, rente se mogu ugovoriti kao:

- mesečne,
- kvartalne,
- polugodišnje i
- godišnje.

Ukoliko premija koja se plaća u delovima nije u celom iznosu uplaćena do dana ugovorenog početka plaćanja odložene rente, visina rente se koriguje, odnosno smanjuje na visinu koja odgovara uplaćenom iznosu premije. Ako osiguranik odložene rente umre pre ugovorenog roka isplate, osiguravač isplaćuje zakonskim naslednicima¹⁷

¹⁷ Zakonskim naslednicima se smatraju: 1. deca osiguranika i njegov bračni drug (naknada se isplaćuje u jednakim delovima), 2. Deca osiguranika (isplaćuje se u jednakim delovima) ako nema bračnog druga, 3. Bračni drug osiguranika i njegovi roditelji ako nema dece (polovina bračnom drugu, polovina na jednake delove roditeljima ako su oba živa, odnosno u celosti onom roditelju koji je u životu), 4. Bračni drug osiguranika (ako su oba roditelja umrla pre njegove smrti, i njemu tada pripada ukupan iznos naknade), 5. Roditelji ili roditelj osiguranika koji je u životu, ako nema bračnog druga (ako si oba roditelja živa naknada se isplaćuje na jednake delove, a ako je sami jedan roditelj u životu

osiguranika ugovoreni iznos uplate, a to je matematička rezerva umanjena za troškove poslovanja.

Takođe, rentno osiguranje možemo podeliti na fiksnu i varijabilnu rentu.

- *Fiksna renta* isplaćuje periodične prihode na osnovu uplata koje su garantovane i nepromenljivog iznosa. Dok se novčana sredstva akumuliraju za vreme pre penzionisanja, premija se kreditira kamatom. Postoje obično dve kamatne stope: garantovana najniža kamama stopa i tekuća (tržišna) kamatna stopa.

Period likvidacije (liquidation period) naziva se i period isplate, prati period od akumuliranja i odnosi se na period u kojem se novčana sredstva isplaćuju. Fiksna renta se isplaćuje u nepromenljivom iznosu, ne menja se. Fiksna renta se može isplatiti na više načina – može se isplatiti u celosti, u ratama, novčana sredstva se mogu rentirati ili se može isplatiti životni prihod.

- Druga vrsta rente je *varijabilna* ili *promenljiva renta (variable annuity)*. Promenljiva renta isplaćuje prihod dok je vlasnik rente živ, ali isplata prihoda varira, tj. menja se zavisno od kretanja cena akcija. Osnovna karakteristika varijabilne rente jeste to da je ona zaštićena od inflacije osiguranjem od gubitka, očuvanjem realne kupovne moći periodičnih isplata tokom korišćenja penzije.

Osnovne karakteristike varijabilne rente jesu da se naplaćena premija investira u portfolio običnih akcija ili druge investicije, čija će se vrednost verovatno povećati za vreme inflacije.

Bitna karakteristika varijabilne rente jeste da obezbeđuje garantovanu naknadu u slučaju smrti.

Na primer: ako vlasnik rente umre pre nego što se penzionise, korisniku rente se isplaćuje iznos koji je viši za dva iznosa od iznosa investiranih pri zaključenju

ukupan iznos naknade isplaćuje se nadživlom roditelju), 6. Zakonski naslednik osiguranika ili naslednici utvrđeni pravosnažnom sudskom odlukom (ako nema lica navedenih u prethodnim tačkama).

ugovora ili vrednosti računa u vreme smrti. Pojedine varijabilne rente idu korak napred pa plaćaju uvećane naknade u slučaju smrti.

2.2.3.Dobrovoljno penzijsko osiguranje

Dobrovoljno penzijsko osiguranje predstavlja vid zaštite kojim se, na osnovu ugovora, mogu obezbediti prava za slučaj starosti, invalidnosti, smrti i drugih rizika osiguranja, u obimu propisanom zakonom kojim se uređuje obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje ili u većem obimu. Možemo reći da dobrovoljno penzijsko osiguranje predstavlja najzastupljeniju vrstu životnog osiguranja na domaćem tržištu. Nesigurnost na radnom mestu, nedovoljna visina redovnih penzija, usklađivanje sa zakonima zemalja EU, agresivna propaganda ponuđača neki su od razloga zbog kojih ovo osiguranje zauzima sve važnije mesto u Srbiji.

U našoj zemlji društvo za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima zaduženo je za sprovođenje dobrovoljnog penzijskog osiguranja. Zakonskim rešenjima koja su stupila na snagu 2006, uređuje se:

- ustrojavanje i upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima;
- osnivanje, delatnost i poslovanje društava za upravljanje ovim fondovima ;
- poslovi i dužnosti starateljske banke koja vodi račun fonda i obavlja druge usluge;
- nadležnost NBS u nadziranju društava za upravljanje.

Dobrovoljno penzijsko osiguranje je još uvek novina kod nas, ali možemo reći da ono predstavlja krupan korak ka rešenju penzijske zaštite stanovništva Srbije.¹⁸

¹⁸.Žarković N., (2006), *Reosiguranje sa saosiguranjem (skripta)*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 22

Između rentnog i dobrovoljnog penzijskog osiguranja, uz izvesne sličnosti, ima i razlika.¹⁹

Ako se desi da osiguranik umre tokom razdoblja uplate premije za rentno osiguranje, uplaćeni iznos se vraća njegovim naslednicima. Nasuprot penziji, renta se ne nasleđuje. To znači da ukoliko osiguranik umre u toku primanja rente, isplata se obustavlja.

Kad je reč o dobrovoljnom penzijskom osiguranju, ukoliko osiguranik umre tokom uplaćivanja premije, njegov naslednik će polagati pravo na penziju onako kako je određeno ugovorom, odnosno zavisno od stanja prikupljenih sredstava na ličnom računu. U slučaju da osiguranik prima doživotnu penziju, i njegov naslednik će je primati doživotno. Aka se, pak, odlučio da je prima na određeni rok, nasledniku će biti isplaćivana do isteka toga roka.

Iz svega navedenog može se zaključiti da dobrovoljno penzijsko osiguranje pruža više pogodnosti osiguraniku, te je stoga, za isti nivo davanja, skuplje u odnosu na rentno osiguranje.

3.Vrste ugovora o životnom osiguranju

Prema načinu zaključivanja ugovora o osiguranju, osiguranje života se deli na:

- *osiguranje života sa lekarskim pregledom i*
- *osiguranje života bez lekarskog pregleda.*

Pri osiguranju života s visokim osiguranim sumama, lekarski pregled je obavezan. Da bi se utvrdile činjenice koje su bitne za procenu rizika u osiguranju života — za slučaj smrti (tzv. riziko osiguranje), za slučaj da osiguranik doživi određen broj godina, mešovito životno osiguranje - bitan je lekarski pregled. U svakom slučaju, od toga da li je izvršen lekarski pregled pre zaključenja ugovora zavise i obaveze osiguravajućeg društva.

¹⁹ Saković L., 13. Septembar 2004, Pare se „vrte“ u Srbiji, *Ekonomist magazin*, 225, str.32.

Prema broju lica koja su obuhvaćena ugovorom, osiguranje života se deli na:

- *individualno i*
- *grupno životno osiguranje.*

Individualno životno osiguranje se realizuje putem pojedinačnih ugovora životnog osiguranja, na primer, osiguranje za slučaj da osiguranik doživi određen broj godina. Grupno životno osiguranje veže se za osiguranje svih zaposlenih u nekom preduzeću koje je hijerarhijski dobro uređeno, gde se ugovor zaključuje bez lekarskog izveštaja, ali se računa na delovanje zakona velikih brojeva, po kojem će se samo nekolicini članova grupe dogoditi nesreća, a ostalim članovima grupe neće se dogoditi nesreća.

Sa aspekta rizika koji je obuhvaćen osiguranjem, a koje može biti: smrt, određen broj godina ili protok određenog broja godina u kome može nastupiti jedna od te dve okolnosti, životno osiguranje se deli na:

- *Osiguranje za slučaj smrti sa određenim trajanjem²⁰*, je najstariji i najjednostavniji oblik osiguranja života. Osigurana suma se isplaćuje samo ako osiguranik umre u ugovorenom vremenskom periodu, a ako preživi određena premija ostaje osiguravaču. Ovo osiguranje se može obnavljati, tj. osiguranik može produžiti polisu za određeni period zaštite.

Premija se povećava sa svakim obnavljanjem, a osnova su godine starosti osiguranika u trenutku obnavljanja polise.

- *životno osiguranje za slučaj da osiguranik doživi određen broj godina* – ugovorena suma se uplaćuje bez obzira kada je osigurani slučaj nastao. Premija se plaća ili do smrti osiguranika ili određeni broj godina. Osnovne karakteristike ove vrste osiguranja su da je premija fiksna tokom celog perioda uplaćivanja. Ovo osiguranje sklopljeno je u korist određene osobe.

²⁰ D. Mrkušić, J. Miloradić, (2006), *Uvod u osiguranje i životna osiguranja*, Zaslona, Sremska Mitrovica, str.18.

- *mešovito životno osiguranje* – osiguranje za slučaj smrti i doživljenja predstavlja vid zaštite kod kojeg osiguravač plaća osiguranu sumu korisniku osiguranja u slučaju smrti osiguranika u toku trajanja osiguranja, ili po isteku ugovora o osiguranju osiguraniku u slučaju doživljenja predviđenih godina starosti. Osnovne karakteristike mešovitog osiguranja su sledeće : trajanje osiguranja je na određeno vreme, za slučaj ranije smrti korisniku naznačenom u polisi, odnosno zakonskom nasledniku , isplaćuje se osigurana suma, uslovi koji su dogovoreni na početku osiguranja ne mogu se menjati tokom njegovog trajanja, osiguranje se može otkupiti, polisa može služiti kao garancija za dobijanje kredita. Ovaj oblik osiguranja danas je najčešći na svetskom tržištu.

- *životno osiguranje sa utvrđenim rokom isplate* – osigurana suma se isplaćuje korisniku osiguranja ukoliko je doživeo određeni broj godina kaoji je naznačen u polisi kao razdoblje osiguranja.

Sa aspekta obuhvatnosti rizika životno osiguranje se deli na:

- osiguranje života sa uključenim rizikom od smrti koja je posledica nesrećnog slučaja,
- osiguranje od posledica nesrećnog slučaja,
- osiguranje za slučaj smrti.²¹

Prema načinu isplate osigurane sume, životno osiguranje se deli na:

- *osiguranje kapitala* i
- *osiguranje rente*.

Osigurana suma se može isplatiti u celosti ugovaraču osiguranja, osiguraniku ili korisniku osiguranja ili naslednicima. Tada je reč o osiguranju kapitala. Osiguranje

²¹ Kočović J.(2006) „Aktuarske osnove formiranja tarifa u osiguranju lica“, Ekonomski fakultet Beograd, Beograd , str 61. – 66.

rente može biti lično (ako osiguranik, odnosno ugovarač osiguranja prima lično osiguranu sumu) i renta nadživljenja ili u korist trećih lica, kojom osiguranik želi da obezbedi članove svoje porodice u slučaju njegove prerane smrti.

Vrlo zastupljena podela jeste podela ugovora životnog osiguranja na dve grupe:

- ugovori životnog osiguranja koji pružaju jedino osiguranje života ili *osiguranje na određeni rok*,
- ugovori životnog osiguranja koji uključuju i elemenat štednje, odnosno investicija, a koji se nazivaju *gotovinske polise*.

Dakle, *polise životnog osiguranja na određeni rok (term insurance)* obezbeđuju privremenu zaštitu osiguranika, dok *polise gotovinskog životnog osiguranja* pored rizika osiguranja, znači osiguranja za slučaj smrti, imaju i štednu komponentu i stvaraju gotovinsku vrednost, pa se zovu *gotovinske polise (cash-value life insurance)*.²²

Cilj zaključivanja svakog ugovora o osiguranju je otklanjanje negativnih posledica štetnih događaja, odnosno prebacivanje rizika sa osiguranika, odnosno korisnika osiguranja na osiguravača. Osiguranje života omogućava pojedincu da se na vreme zaštiti, da obavezbedi sebi i svojoj porodici sigurniju budućnost.

Ovo su standardni oblici osiguranja života iz kojih su izvedeni brojni ostali oblici. Prisustvo inflacije ili očekivanja da će do nje doći i promenljiva kamatna stopa na tržištima, kao razne nestabilnosti i fluktuacije i kolebanja u privredi su karakteristika današnjice. Shodno uslovima koji vladaju na tržištima osiguravači života su počeli da nude fleksibilnije proizvode osiguranja života. S obzirom na nivo inflacije i kolebanja na tržištu dolazi do smanjenja realne vrednosti ugovorenih osiguranih suma, a fiksna premija i fiksni rokovi plaćanja postaju sve manje privlačni za osiguranike.

²² George E. Rejda (2005) „Principles of Risk Management and Insurance“, Addison Wesley, New York, str. 80

Zato osiguravači moraju da nude nove proizvode kako bi odgovorili na potrebe tržišta. Ti novi proizvodi se razlikuju u zavisnosti od toga kako se definišu pojedini elementi u ugovoru o osiguranju ; premija, kamate i osigurane sume su fiksne ili varijabilne. Ovo su varijacije osnovnih oblika osiguranja života, a suština njihovog postojanja je ostvarivanje njegove konkurentnosti u poređenju sa ostalim oblicima štednje. Postoje oblici isključivo zbog pridibijanja novih osiguranika, kao i prilagođavanja mogućnostima osiguranika u pogledu njihovog plaćanja premije i njihovim potrebama.

3.1. Životno osiguranje na određeni rok

Životno osiguranje na određeni rok ima nekoliko osnovnih karakteristika.

Prvo, period zaštite je privremen jer se ugovori zaključuju na jednu, pet, deset ili dvadeset godina. Ako je polisa osiguranja obnovljiva (renewed), zaštita ističe na kraju perioda. Većina polisa životnog osiguranja na određeni rok je obnovljiva što praktično znači da se polise mogu obnavljati za dodatni period bez ikakvog dokazivanja i pružanja bilo kakvih izveštaja o tome da li je osiguranik sposoban za osiguranje. Premije se povećavaju za svaki naredni period za koji se obnovi polisa, a premija se zasniva gotovo isključivo na navršenim godinama osiguranika. Svrha obnavljanja ugovora o osiguranju jeste provera, odnosno određivanje da li je osiguranik sposoban za osiguranje. Na taj način se osiguranje štiti od mogućih zdravstvenih ili drugih promena kod osiguranika, što utiče na visinu premije. Na primer, da li je u međuvremenu oboleo od neke bolesti, da li je počeo ili prestao da puši ili konzumirati alkohol. Takođe, svrha obnavljanja ugovora jeste smanjivanje negativnog izbora (adverse selection) u osiguravajućem društvu. Pošto se premije povećavaju sa starenjem osiguranika, osiguranici sa dobrim zdravstvenim stanjem nastoje da smanje cenu svog osiguranja, dok će osiguranici s lošim zdravstvenim stanjem nastaviti da obnavljaju ugovor uprkos povećanju cene, odnosno premije osiguranja. Da bi se smanjio efekat negativnog izbora, mnoga

osiguravajuća društva imaju starosne limite (age limitation), odnosno godine koje je navršio osiguranik posle kojih obnavljanje ugovora nije dozvoljeno. U Bosni i Hercegovini je to 65 godina, u drugim zemljama ta granica je viša i kreće se do 70 ili 80 navršenih godina osiguranika. U SAD pojedina osiguravajuća društva dozvoljavaju da osiguranici kupe polisu životnog osiguranja na određeni rok uz klauzulu obnavljanja i u 95, pa čak i u svojoj 99. godini.

Drugo, polise životnog osiguranja na određeni rok uglavnom su i konvertibilne (convertible), dakle zamenljive. To znači da se polise životnog osiguranja na određeni rok mogu zameniti, za gotovinske polise na određeni rok životnog osiguranja.

Postoje dva metoda pretvaranja polisa životnog osiguranja na određeni rok u gotovinske polise:

1. U osnovi *prvog metoda* jesu godine koje je doživeo osiguranik (*attained-age method*): premija se naplaćuje na osnovu broja godina osiguranika do vremena pretvaranja polise u gotovinsku polisu.
2. Drugi metod je metod stvarne starosti osiguranika (*original-age method*): premije se naplaćuju na osnovu stvarnog broja osiguranikovih godina u vreme kada je kupio polisu životnog osiguranja na određeni rok.

Većina osiguravajućih društava nudi metod stvarne starosti osiguranika, što zahteva da se polisa životnog osiguranja na određeni rok pretvori u gotovinsku polisu posle određenog perioda, na primer pet godina od datuma emitovanja polise životnog osiguranja na određeni rok. Pri tome, vlasnici polisa moraju platiti razliku između premije plaćene za polisu životnog osiguranja na određeni rok i premije koja se plaća za novu polisu, sa kamatom na razliku po posebnoj stopi. Svrha tog finansijskog prilagođavanja jeste raspoređivanje osiguranika u istu finansijsku poziciju, što će se ostvariti ako se polisa emituje po stvarnim osiguranikovim godinama.

Na kraju, *treća* karakteristika polise životnog osiguranja na određeni rok jeste da ona ne sadrži gotovinsku vrednost, odnosno štedne ili investicione elemente.

3.1.1. Prednosti i nedostaci životnog osiguranja na određeni rok

Životno osiguranje na određeni rok ima tri vrlo važne prednosti.

Prvo, ako je iznos zarade, odnosno prihoda koji se mogu ponositi na kupovinu životnog osiguranja na određeni rok ograničen, odnosno ako osiguranik raspolaže skromnim novčanim sredstvima, tada se životno osiguranje na određeni rok može efikasno upotrebiti. Upravo zato što se stopa smrtnosti smanjuje u razvijenim finansijskim sistemima, tj. zato što se produžava životni vek pojedinca, kao i zbog vrlo oštre konkurencije na tržištu životnog osiguranja, premije životnog osiguranja na određeni rok se smanjuju unazad nekoliko godina. Ono što je najvažnija prednost, to je upravo činjenica da se životno osiguranje na određeni rok može kupiti po relativno jeftinim godišnjim premijama.

Tabela 5. - Primer premija životnog osiguranja na određeni rok (u dolarima)

Premije za žene						Premije za muškarce					
godine	10 god	15 god	20 god	25 god	30 god	godine	10 god	15 god	20 god	25 god	30 god
35	103	125	145	183	205	35	123	138	165	223	253

40	123	158	185	238	260	40	148	183	225	288	335
45	190	215	253	330	385	45	225	300	360	450	513
50	253	290	363	490	495	50	338	455	525	743	828
55	365	413	550	835	1 015	55	500	670	768	1 640	2 330
60	503	615	845	2 135	2 400	60	783	990	1 335	3 630	3 630
65	775	975	1 593	3 900	3 900	65	1,33 0	1 650	2 693	5 250	5 250
70	1 338	1 600	2 970	7 220	7 220	70	2 473	3 175	4 860	8.790	8 790
75	2 275	4 870	5 820	10 370	12 420	75	4 400	7 443	9 600	13 260	15 030

Izvor : George E. Rejda (2005) „Principles of Risk Management and Insurance“, Addison Wesley, New York. Str 82.

Drugo, životno osiguranje na određeni rok vrlo je pogodan instrument zaštite ako se traži privremena zaštita. Na primer, opadajuća polisa životnog osiguranja na određeni rok može se efikasno koristiti za otplatu hipotekarnog kredita ako izdržavalac porodice prerano umre.

Treće, životno osiguranje na određeni rok može se koristiti kao instrument za garantovanje sposobnosti osiguranika za ponovno osiguranje. Na primer, životno osiguranje na određeni rok garantuje sposobnost za osiguranje pojedinca koji želi visoku sumu trajnog osiguranja, ali je finansijski nesposoban za kupovinu takve zaštite zbog toga što su mu prihodi skromni. Tako pojedinac može najpre da kupi jeftiniju polisu

životnog osiguranja na određeni rok, a potom da tu polisu zameni za gotovinsku polisu bez dokazivanja sposobnosti za osiguranje, dakle bez zdravstvenih izveštaja.

Životno osiguranje na određeni rok ima **dva** vrlo važna **nedostatka (ograničenja)**.

Prvo, premije životnog osiguranja na određeni rok povećavaju se sa rastom godina starosti pojedinca ili osiguranika, a potom se eventualno može ući i u zabranjene nivoe osiguranja, dakle posle navršene 65. godine. Dakle, životno osiguranje na određeni rok nije pogodan instrument zaštite za pojedince koji traže visoke iznose pokrića životnog osiguranja nakon navršene 65. ili 70. godine.

Drugo, životno osiguranje na određeni rok nije pogodan instrument ako pojedinac želi da štedi za neke specifične potrebe, taj oblik životnog osiguranja ne obuhvata štedne elemente. Prema tome, ako pojedinac želi da štedi novac za školovanje dece ili da štedi novac za penzionerske dane životno osiguranje na određeni rok nije odgovarajući način za to.

3.1.2. Vrste životnog osiguranja na određeni rok

Najrazličitije polise životnog osiguranja koje se danas nude obuhvataju:

- **Godišnje obnovljive polise na određeni rok (yearly renewable term)**, emituju se za jednu godinu, a vlasnici ih mogu obnavljati sukcesivno (uzastopno) za jednu godinu do nekog određenog životnog doba bez dokazivanja da su sposobni za osiguranje. Premije se povećavaju pri svakom obnavljanju s povećanjem broja godina osiguranika. Većina godišnjih obnovljivih polisa takođe omogućava svojim vlasnicima da ih pretvore u gotovinske polise bez dokazivanja da su sposobni za osiguranje. Polise osiguranja na određeni rok mogu se emitovati za period od pet, deset, petnaest ili dvadeset godina ili za neki duži period. Premije koje se plaćaju tokom utvrđenog perioda, dakle, u određenom roku, prosečne su, ali se povećavaju kada se polise obnavljaju

- **Polise životnog osiguranja na rok do 65. osiguranikove godine** obezbeđuje osiguraniku zaštitu do njegove 65. godine, posle čega polisa prestaje da važi. Polise se mogu pretvoriti i u stalni plan osiguranja, međutim, odluku o pretvaranju polise osiguranik mora doneti pre nego što navrši 65 godina. Na primer, osiguravajuće društvo može zahtevati od osiguranika da takvu polisu pretvori u gotovinsku polisu pre nego što on navrši 60 godina.
- **Opadajuća polisa životnog osiguranja na određeni rok (decreasing term insurance)** takav je oblik osiguranja na određeni rok u kojem se nominalni iznos smanjuje postepeno svake godine. Iako se nominalni iznos, odnosno premija smanjuje tokom određenog perioda, premija se plaća po metodu prosečnog nivoa premije (*level premium*) u određenom periodu važenja polise. U pojedinim polisama, premija je takva da se polisa isplati u potpunosti nekoliko godina pre nego što pokriće rizika prestane da važi. Opadajuća polisa životnog osiguranja na određeni rok, na primer na 20 godina, može zahtevati isplatu premije za 17 godina. Taj metod izbegava plaćanje relativno visokih premija za samo manji iznos osiguranja bliži kraju naznačenog perioda
- **Polisa životnog osiguranja na određeni rok s prinosom na premiju (return of premium)** noviji je proizvod osiguranja na određeni rok. On obezbeđuje prinos na premiju na kraju određenog perioda osiguranja. Uobičajeni period je 15,20,25 ili 30 godina. Zavisno od osiguravajućeg društva, deo novca se može povratiti ako se osiguranje ne produžava do kraja utvrđenog perioda osiguranja. Vraća se samo premija plaćena za osnovne rizike, i povrat ne obuhvata i deo premije koji se odnosi na dopunske rizike.
- **Polisa životnog osiguranja na određeni rok s povratom premije (reentry premiums)** oblik je polise na određeni rok koji se zasniva na nižoj stopi smrtnosti osiguranika ako osiguranik može periodično da dokazuje prihvatljive izveštaje o svom zdravstvenom stanju. Izbor stope smrtnosti zasniva se na iskustvu o

smrtnosti skorašnjih osiguranih lica. Takođe, zadržavanje predviđanja nižih stopa smrtnosti znači da osiguranici moraju periodično da dokazuju svoje zdravstveno stanje. Premijske stope, odnosno tarife, znatno se povećavaju ako osiguranik ne može da obezbedi izveštaje o svom zdravstvenom stanju.

3.2. Doživotno životno osiguranje

Za razliku od životnog osiguranja na određeni rok koje obezbeđuje kratkoročnu zaštitu i ima skuplje premije za starije osiguranike, doživotno životno osiguranje je gotovinsko osiguranje koje obezbeđuje zaštitu tokom života pojedinca. Utvrđeni iznos osigurane sume se isplaćuje korisniku osiguranja kada osiguranik umre, bez obzira na to kada osiguranik umre. Sa jednog tradicionalnog aspekta, postoje sledeće osnovne vrste doživotnog životnog osiguranja:

- **obično životno osiguranje (*ordinary life insurance*),**
- **životno osiguranje sa ograničenim uplatama (*limited-payment life insurance*)**

3.2.1. Različite vrste doživotnog životnog osiguranja

Na životna osiguranja posledice je ostavila oštra konkurencija zajedničkih fondova, komercijalnih banaka, kao i drugih finansijskih institucija. Osiguravajuća društva su morala razvijati najrazličitije proizvode doživotnog životnog osiguranja koji kombinuju zaštitu osiguranja sa investicionim elementima. Tako su nastale značajne vrste doživotnog životnog osiguranja:

- *varijabilno životno osiguranje (variable life insurance)*
- *univerzalno životno osiguranje (universal life insurance)*
- *varijabilno univerzalno životno osiguranje (universal variable life insurance)*
- *tekuće pretpostavke doživotnog životnog osiguranja (current assumption whole life insurance)*
- *doživotno životno osiguranje s neodređenom premijom (indeterminate-premium whole life insurance)*

3.2.2. Obično životno osiguranje

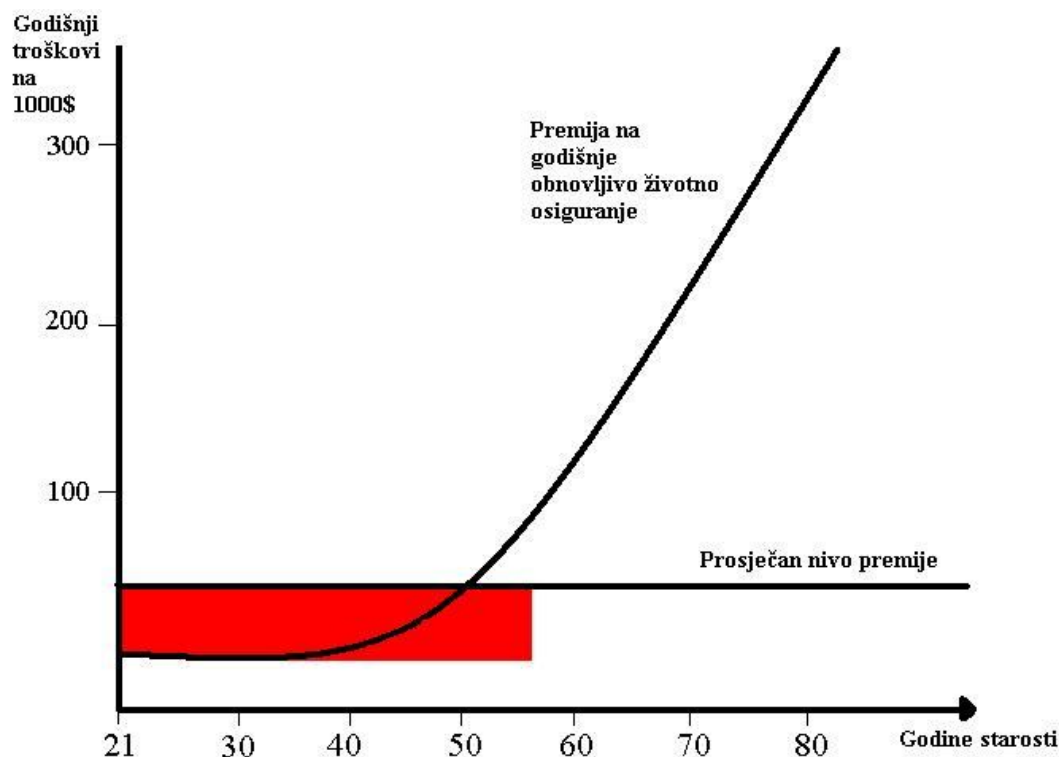
Obično životno osiguranje obezbeđuje zaštitu za celi život pojedinca do njegovih navršenih 100 godina, a naknade za slučaj smrti takođe su obezbeđene (riziko osiguranje). Ako osiguranik živi duže od 100 godina, nominalni iznos osiguranja se isplaćuje vlasniku polise nakon tog perioda. Datum dospeća polise se potom produžava na 121 godinu zbog toga što se poboljšavaju uslovi osiguranja za dugovečnost, a osiguravajuća društva tada prilagođavaju osiguranika novim tablicama smrtnosti.

Takođe, *premije se ne povećavaju iz godine u godinu*, nego se primenjuje obračun premije na osnovu *metoda prosečne premije*. Na osnovu polise običnog životnog osiguranja, osiguranik će više platiti iznos pokrića rizika tokom ranijih godina osiguranja, ali će manje platiti tokom kasnijih godina osiguranja. To znači da će u početnim godinama plaćati višu premiju nego što je rizik, a kasnijih godina će plaćati niži nivo premije nego što je rizik. Tada nivo, odnosno iznos premije nije dovoljan za isplatu naknade za slučaj smrti. To se može i grafički ilustrovati. Naime, utvrdili smo da se premija osiguranja na određeni rok iz godine u godinu povećava. U životnom osiguranju, mnogi srećnici koji požive snose finansijski teret nekolicine onih koji su umrli.

U životnom osiguranju svaki član zajednice osiguranja plaća premiju koja predstavlja njegovo učešće u naknadama koje će se isplatiti članovima zajednice kojima se dogodi nesrećan slučaj.

Na primer : tablice smrtnosti govore da će u svojoj 21. godini umreti 1,07 od 1.000 žena. Radi pojednostavljenja, pretpostavimo da zajednica rizika broji 100.000 osoba ženskog pola. Poštujući podatke iz tablica smrtnosti, može se očekivati da će 107 od 100.000 žena umreti u svojoj 21 godini. Praktično, ako hoćemo da uplatimo naknadu za slučaj smrti svakom korisniku osiguranja u iznosu od 1.000 eura na primer, biće potrebno približno 107.000 eura ($1000 \text{ eura} \times 107 \text{ umrlih} = 107.000 \text{ eura}$). To znači da će od svakog osiguranika morati da se naplati najmanje 1,07 eura da bi se prikupilo 107.000 eura. Naredne godine stopa smrtnosti se povećava, pa će i premija morati da bude viša, odnosno skuplja. Prema podacima iz tablica smrtnosti osiguranika, s navršenih 25 godina potrebno je naplatiti 1,16 eura od svakog člana zajednice, s navršenih 30 godina premija raste na 1,35 eura, s navršenih 40 godina premija raste na 2,42 eura, s navršenih 60 godina svaki član će morati da plati 9,47 eura, a sa 70 godina 22,11 eura. Članovi zajednice sa navršenih 80 godina od 1.000 osiguranika moraće da plate premiju 65,99 eura, a sa 90 godina 190,75 eura. To znači da stopa smrtnosti koja raste kako zajednica rizika stari čini životno osiguranje na određeni rok nepraktičnim i skupim osiguranjem za starije osobe. Zbog toga doživotno životno osiguranje uvodi obračun premije na bazi prosečnog nivoa premije.

Grafikon 1. - Poređenje prosečnog nivoa premije za osiguranje na određeni rok i za doživotno životno osiguranje

Izvor : Emmet Vaughan, Therese Vaughan, (1995) „Osnove osiguranja i upravljanje rizicima“, MATE, Zagreb, str 67.

Grafikon pokazuje da osiguranik plaća više od troškova čistog životnog osiguranja tokom početnih (ranijih godina, do svoje 50. godine), a da kasnije to nadoknađuje daleko nižom premijom nego što bi trebalo da plati sa godišnjom obnovljivom polisom životnog osiguranja na određeni rok. To preplaćivanje prikazano je, dakle, razlikom između linije osiguranja na određeni rok i prosečog nivoa premije sve do osiguranikovih navršanih 50 godina, kada se te dve krive seku. Preplata je neophodna da bi se taj višak akumulirao i da bi se kompenzovao manjak premije kasnijih godina.

Obične polise životnog osiguranja imaju investicionu komponentu koja se naziva **gotovinska otkupna vrednost (cash surrender value)**. Gotovinska otkupna vrednost je očekivana preplata premije osiguranja tokom ranijih godina osiguranja. Kao rezultat, osiguranik stvara gotovinsko (novčano) učešće u polisi osiguranja. Polisa se može otkupiti po njenoj gotovinskoj vrednosti ili se gotovinska vrednost može pozajmiti putem kredita od osiguravajućeg društva.

Gotovinska vrednost (*cash value*) relativno je mala prvih godina osiguranja, ali se kasnije značajno povećava.

Obična polisa životnog osiguranja sadrži i otkupnu cenu dividende ako je participativna, znači sa učešćem u dobiti, kao i obračunsku opciju koja se koristi za najrazličitije finansijske potrebe i ciljeve.

3.2.2.1. Prednosti i nedostaci običnog životnog osiguranja

Obična polisa životnog osiguranja ima dve vrlo značajne *prednosti*:

1. ako se traži zaštita tokom celog života pojedinca i
2. ako se želi dodatna štednja, tj. ako se traži zaštita za celi život, ali i kad se navrši 65 ili 70 godina.

Najvažniji *nedostatak (ograničenje)* običnog životnog osiguranja jeste to što su pojedine osobe podosigurane i posle kupovine polise. Upravo zbog štednje za budućnost, pojedini osiguranici mogu dobrovoljno ili po nagovoru agenta osiguranja kupiti polisu običnog životnog osiguranja mada je polisa životnog osiguranja na određeni rok bolja.

Na primer, osiguranik koji ima 30 godina, koji je oženjen i izdržava dva člana porodice, procenjuje da bi mogao potrošiti samo 500 dolara godišnje na životno osiguranje. Toliki iznos mu omogućava da kupi oko 56.000 dolara običnog životnog osiguranja. Isti iznos premije, dakle 500 dolara, omogućava mu da kupi godišnju obnovljivu polisu životnog osiguranja na određeni rok od 500.000 dolara od mnogih osiguravajućih društava. Teško je opravdati kupovinu obične polise životnog osiguranja ako osiguraniku to ne daje dovoljnu naknadu iz osiguranja. Navedeni primer pokazuje zbog čega se životno osiguranje na određeni rok može pretvoriti u životno gotovinsko osiguranje. Razlog je u štednoj komponenti i činjenici da polisa na određeni rok ne sadrži elemenat štednje, nego samo naknadu za slučaj smrti.

3.2.3. Životno osiguranje sa ograničenim uplatama

Polisa životnog osiguranja sa ograničenim uplatama je drugi oblik tradicionalnog doživotno životnog osiguranja. Osiguranje se odnosi na celi život, a premija se određuje prema metodu prosečnog nivoa premije i plaća se za određeni period.

Na primer, osoba koja ima 25 godina može kupiti na 20 godina polisu životnog osiguranja sa ograničenom uplatom u iznosu od 25.000 dolara. Pošto istekne 20 godina, polisa je u celosti isplaćena, bez plaćanja dodatne premije mada osiguranje i dalje traje, isplata polise ne treba da zbunjuje kada je reč o dospeću polise. Polisa dospeva kada se nominalni iznos isplati, kao i kada se isplati naknada za slučaj smrti ili kada se polisa pokloni.

Većina polisa sa ograničenim uplatama emituje se na period od 10, 20 ili 30 godina. Plaćanje polisa za starije od 65 ili 70 godina drugi je oblik ograničenja uplata životnog osiguranja i naziva se *celokupna premija doživotnog životnog osiguranja (single premium whole life insurance)*. Gotovinska vrednost takvih polisa je visoka. U svakom slučaju, treba biti vrlo oprezan pri kupovini takvih polisa. One zahtevaju više prihode nego što su prosečni prihodi, te obična polisa životnog osiguranja bolje odgovara i zadovoljava potrebe za trajnim životnim osiguranjem.

4. Premija kod životnog osiguranja

Utvrđivanje cene proizvoda životnog osiguranja zasniva se na zakonu verovatnoće života u prošlosti, a njegova vrednost će se znati u budućnosti. To znači da se ovde utvrđuje cena za očekivane buduće obaveze osiguravača i zato se ona određuje primenom modela i aktuarskom matematikom.

Neto premija u osiguranju života predstavlja sadašnju vrednost budućih obaveza. Ona se sastoji od :

- riziko premije i
- štedne premije.

Neto premija životnog osiguranja određena je :

- verovatnoćom života ljudi i
- kamatnom stopom koja se koristi u aktuarskim tablicama.

Visina kamatne stope se procenjuje na osnovu mogućnosti zarade od ulaganja privremeno slobodnih finansijskih sredstava društava za osiguranje. Veća uračunata kamatna stopa daje manju neto premiju za istu osiguranu svotu, za iste vrednosti tablica mortaliteta i model osiguranja.

Neto pojedinačna premija- Polisa životnog osiguranja može biti kupljena sa premijom koja se plaća u celosti ili sa godišnjom, polugodišnjom, kvartalnom ili mesečnom premijom. Mada se većina polisa ne kupuje sa plaćanjem premije u celosti. Neto pojedinačna (u celosti) premija utvrđuje se na temelju izračunavanja celokupne premije životnog osiguranja.

Neto celokupna (pojedinačna) premija - NCP može se definisati kao tadašnja vrednost buduće naknade za slučaj smrti. To je iznos koji će zajedno sa složenom kamatom biti dovoljan da isplati sve naknade u slučaju smrti. U izračunavanju NCP jedino se smrtnost i investicioni prihodi uzimaju u obzir. Troškovi osiguravajućih društava ili elementi opterećenja uzimaju se u obzir kasnije, kada se izračuna bruto premija.

NCP se zasniva na tri osnovne pretpostavke:

1. premije se plaćaju na početku godine emisije polise,
2. naknada smrtnih slučajeva se isplaćuje na kraju godine isteka polise i

3. stopa smrtnosti je nepromenljiva do kraja života (tokom života pojedinca).

Izvesne pretpostavke moraju takođe biti učinjene u pogledu verovatnoće smrti za svako postignuto starosno doba. Mada osiguravajuća društva koja se bave životnim osiguranjem obično razvijaju sopstvene mortalitetne podatke, korist ćemo američke tablice smrtnosti iz 1980. godine.

Životno osiguranje sa ograničenim rokom plaćanja premije (term insurance) NCP za term insurance može se lako izračunati. Period zaštite traje jedino za određeni broj godina ili dok osiguranik ne navrši određenu godinu. Nominalni unos se isplaćuje ako osiguranik umre u određenom periodu, ali ne isplaćuje se ako osiguranik umre posle isteka perioda zaštite.

NCP s godišnjom obnovljivom polisom je NCP s premijom koja se može obnoviti (produžiti) i koja se uzima prva u obzir. Pretpostavimo da se emituje godišnja obnovljiva polica koja se može obnoviti svaku godinu sa životnim osiguranjem sa ograničenim rokom plaćanja premije za *muškarca* koji ima 45 godina. *Troškovi svakog godišnjeg osiguranja određuju se množenjem verovatnoće smrti sa iznosom osiguranja (sumom osiguranja) pomnoženom sa sadašnjom vrednošću dolara (ili druge valute, ovde smo za primer uzeli valutu dolar).*

Na osnovu tablice smrtnosti, vidimo da je živo više od 10 miliona muškaraca koji još nisu navršili godinu dana, dok je još na početku svoje 45.godine živo 9.210.289. Od tog broja 41.907 osoba će umreti tokom godine. Dakle, verovatnoća da će osoba koja ima 45 godina umreti tokom godine dobija se kada se stavi u odnos broj umrlih u toj godini s brojem živih lica ili $41.907/9.210.289$.

Tabela 6. - Tablica smrtnosti za osiguranika, muškarca

Starost na početku	broj živih na početku	broj umrlih u toku	starost na početku	broj živih na	broj umrlih u
--------------------	-----------------------	--------------------	--------------------	---------------	---------------

godine	godine	godine	godine	početku godine	toku godine
<i>0</i>	10.000.000	41.800	<i>31</i>	9.806.138	16.376
<i>1</i>	9.958.200	10.655	<i>32</i>	9.789.762	17.426
<i>2</i>	9.947.545	9.848	<i>33</i>	9.772.336	18.177
<i>3</i>	9.937.697	9.739	<i>34</i>	9.754.159	18.533
<i>4</i>	9.927.958	9.432	<i>35</i>	9.735.626	18.595
<i>5</i>	9.918.526	8.927	<i>36</i>	9.717.031	18.365
<i>6</i>	9.909.599	8.522	<i>37</i>	9.698.666	18.040
<i>7</i>	9.901.077	7.921	<i>38</i>	9.680.626	17.619
<i>8</i>	9.893.156	7.519	<i>39</i>	8.966.618	60.166
<i>9</i>	9.885.637	7.315	<i>40</i>	8.906.452	65.017
<i>10</i>	9.878 322	7.211	<i>41</i>	8.841.435	70.378
<i>11</i>	9.871.111	7.601	<i>42</i>	8.771.057	76.396
<i>12</i>	9.863.510	8.384	<i>43</i>	8.694.661	83.121
<i>13</i>	9.855.126	9.757	<i>44</i>	8.611.540	90.163
<i>14</i>	9.663.007	17.104	<i>45</i>	8.521.377	97.655
<i>15</i>	9.645.903	16.687	<i>46</i>	8.423.722	105.212

16	9.629.216	16.466	47	8.318.510	113.049
17	9.612.750	16.342	48	8.205.461	121.195
18	9.596.408	16.410	49	8.084.266	129.995
19	9.579.998	16.573	50	7.954.271	139.518
20	9.563.425	17.023	51	7.814.753	149.965
21	9.546.402	17.470	52	7.664.788	161.420
22	9.528.932	18.200	53	7.503.368	173.628
23	9.510.732	19.021	54	7.329.740	186.322
24	9.491.711	20.028	55	7.143.418	198.944
25	9.471.683	21.217	56	6.944.474	211.390
26	9.450.466	22.681	57	6.773.084	223.471
27	9.427.785	24.324	58	6.509.613	235.453
28	9.845.369	11.322	59	6.274.160	247.892
29	9.834.047	13.079	60	6.026.268	260.937
30	9.820.968	14.830			

Izvor :George E. Rejda (2005) „Principles of Risk Management and Insurance“, Addison Wesley, New York, str 82-84.

Dobijeni razlomak množi se sa, pretpostavimo, 1.000 dolara (eura i sl.) da bi se odredio iznos novca koji osiguravajuće društvo drži u svojim rukama za svakog vlasnika polise

na kraju godine da bi platio naknadu za slučaj smrti. Međutim, pošto se premije plaćaju unapred, a naknade za slučaj smrti isplaćuju se na kraju godine, iznos je potrebno diskontovati za jednu godinu.

Tabela 7. - Sadašnja vrednost novčane jedinice

broj godina	5 %	broj godina	5 %	broj godina	5 %	broj godina	5%
1	0,9524	10	0,6139	19	0,3957	28	0,2551
2	0,9070	11	0,5847	20	0,3769	29	0,2429
3	0,8638	12	0,5568	21	0,3589	30	0,2314
4	0,8227	13	0,5303	22	0,3418	35	0,1813
5	0,7835	14	0,5051	23	0,3256	40	0,1420
6	0,7462	15	0,4810	24	0,3101	45	0,1113
7	0,7107	16	0,4581	25	0,2953	50	0,0872
8	0,6768	17	0,4363	26	0,2812	53	0,0753
9	0,6446	18	0,4155	27	0,2678	54	0,0717

Izvor : George E. Rejda (2005) „Principles of Risk Management and Insurance“, Addison Wesley, New York, str 84

Tabela 8 - Neto celokupna (pojedinačna) premija

starost	verovatnoća smrti		iznos osiguranja		sadašnja vrednost n.j.		trošak osiguranja
---------	----------------------	--	---------------------	--	---------------------------	--	----------------------

45	$\frac{41907}{9210289}$	x	1000 \$	x	0,9525	=	4,33\$ 1.god
46	$\frac{45108}{9210289}$	x	1000 \$	x	0,9070	=	4,44\$ 2.god
47	$\frac{48536}{9210289}$	x	1000 \$	x	0,8638	=	4,55\$ 3.god
48	$\frac{52089}{9210289}$	x	1000 \$	x	0,8227	=	4,65\$ 4.god
49	$\frac{56031}{9210289}$	x	1000 \$	x	0,7835	=	4,77\$ 5.god

Izvor : George E. Rejda (2005) „Principles of Risk Management and Insurance“, Addison Wesley, New York, str 85

Tako sadašnja vrednost dolara za godinu dana sa 5% kamate iznosi 0,9524, Prema tome, ako se verovatnoća smrti, osobe koja ima 45 godina pomnoži sa 1.000 dolara, a ta suma diskontuje za jednogodišnju kamatnu stopu, rezultat neto celokupne (pojedinačne) premije iznosi 433 dolara.

To računanje se može ukratko izložiti na sledeći način:

Muškarac koji ima 45 godina, neto celokupna (pojedinačna) premija:

$$\frac{41907}{9.210.289} \times 1.000 \times 0,9524 = 4,33 \$$$

Ako naknadu naplati unapred od svih 9.210.289 osoba koje su žive u svojoj 45 godini, taj iznos zajedno sa složenim interesom biće dovoljan da se isplate sve naknade u slučaju smrti. Ako se polisa produži (obnovi) za narednu godinu, NCP za lice koje ima 46 godina moglo bi se izračunati na sledeći način.

Muškarac koji ima 46 godina, NCP :

$$\frac{45.108}{9.168.382} \times 1.000 \times 0,9524 = 4,69 \$$$

NCP za godišnju obnovljivu polisu životnog osiguranja sa ograničenim rokom plaćanja premije koja se emituje za lice koje ima 46 godina premija iznosi 4,69 dolara. Premija za sledeću godinu izračunava se na isti način.

5. Životno osiguranje u Srbiji

Životno osiguranje u Srbiji je na veoma niskom stepenu razvoja. Imajući u vidu da nivo razvijenosti osiguranja lica pre svega zavisi od visine nacionalnog dohotka i stabilnosti nacionalne valute, nije potrebno mnogo pa da se pretpostavi da je još uvek nizak nacionalni dohodak u odnosu na razvijene zemlje velika kočnica za razvoj životnog osiguranja.

Veliki deo stanovništva još uvek nema novca za potpuno ispunjenje osnovnih životnih potreba, pa je teško očekivati da će izdvajati za osiguranje. S druge strane, dinar je stabilan, ali većini bivših osiguranika čiji je novac za vreme hiperinflacije obezvređen neće lako pasti na pamet da se ponovo osigura. Osim toga, veliki deo stanovništva nije upućen u značaj osiguranja, jer kod nas postoji sloj ljudi koji nisu siromašni, pa opet svoj

novac ne štede na ovaj način. Zato je neophodna edukacija građana, kao i davanje što povoljnijih uslova osiguranja. Životno osiguranje je rešenje da se uz minimalne troškove spreči finansijska katastrofa i zbrine porodica, naročito deca u slučaju smrti roditelja. Da je situacija u oblasti osiguranja izuzetno nepovoljna pokazuje i podatak da u Srbiji gotovo svaki 1000. stanovnik ima jednu polisu ma kog vida osiguranja dok u susednoj Hrvatskoj od 1000 stanovnika njih 39 imaju polisu osiguranja.²³

Danas u Srbiji postoji 26 osiguravajućih društava koje po različitim uslovima nude mogućnost za osiguranje života. Učešće životnog osiguranja u ukupnom portfelju je i dalje zanemarljivo ali je i značajno poboljšano u odnosu na 2000. god kada je iznosilo 1%²⁴.

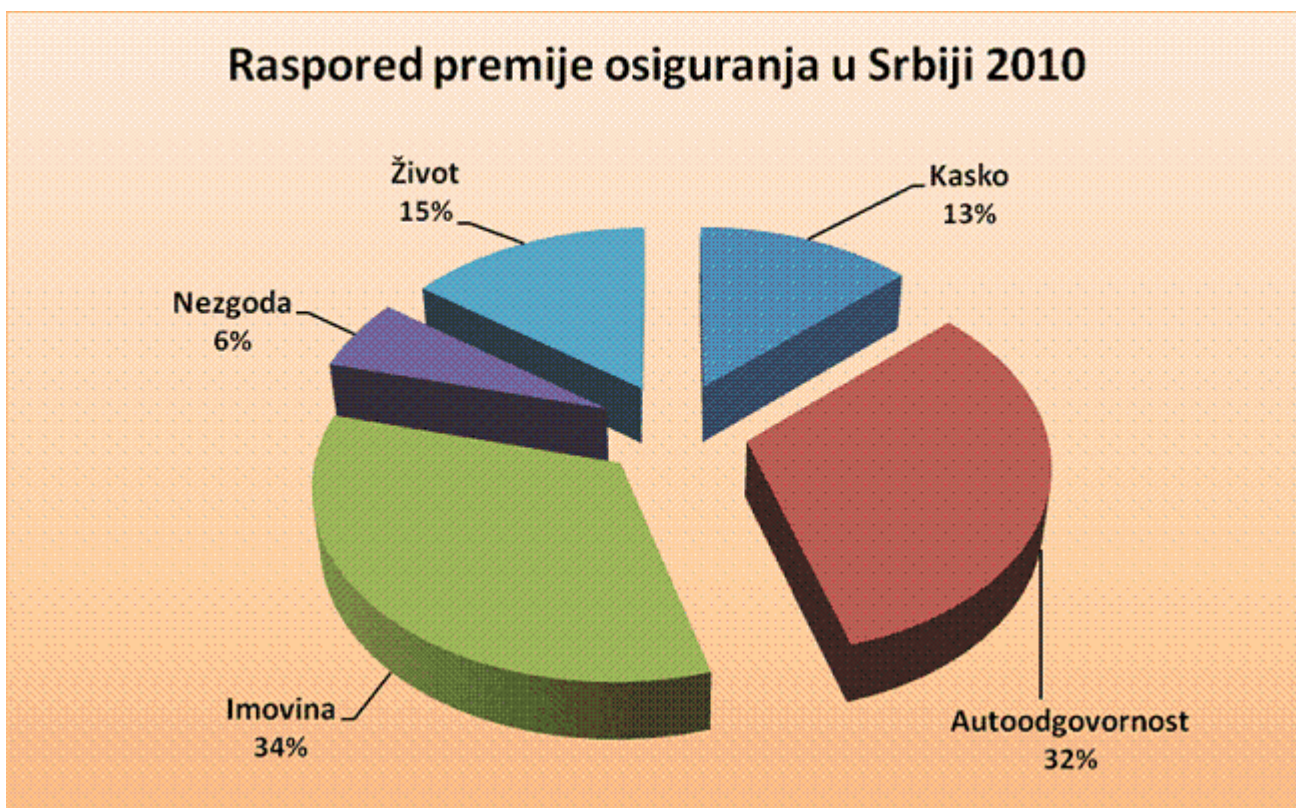
5.1. Premije životnog osiguranja u Srbiji

Prema podacima Centra za unapređenje osiguranja, ukupna ostvarena premija na tržištu osiguranja u Srbiji za prva tri kvartala 2010. godine iznosi oko 43 milijardi dinara ili približno 406,7 miliona evra, što predstavlja povećanje od 5,6 odsto u odnosu na isti period prethodne godine i tada ostvarenih 40,9 milijardi dinara.

Tabela 9 – Raspored premije osiguranja u Srbiji

²³ www.nbs.rs, 14.06.2011.

²⁴ Isto, 14.06.2011.

Preuzeto sa sajta :www.osigurajtese.rs , 30.05.2011.

Statistika iskazana u dinarima, pokazuje blagi rast ostvarene premije osiguranja u Srbiji, u odnosu na isti period prošle godine. Međutim, uzimajući u obzir kurs dinara prema evru krajem trećeg kvartala 2009. godine kada je bio oko 93 dinara i današnji kurs prema evru koji je oko 107 dinara, rezultati su ipak malo drugačiji.²⁵

Struktura ostvarene produkcije ide u korist životnih osiguranja, koja beleže rast premije od celih 16 % u odnosu na isti period prošle godine i dostižu tržišno učešće od 14,8 %.

Podaci su nerealni, ali nominalno tačno iskazani u dinarima. Međutim posmatrajući kroz evropsku valutu, kursna razlika, odnosno pad dinara je doprineo tom „skoku“ učešća

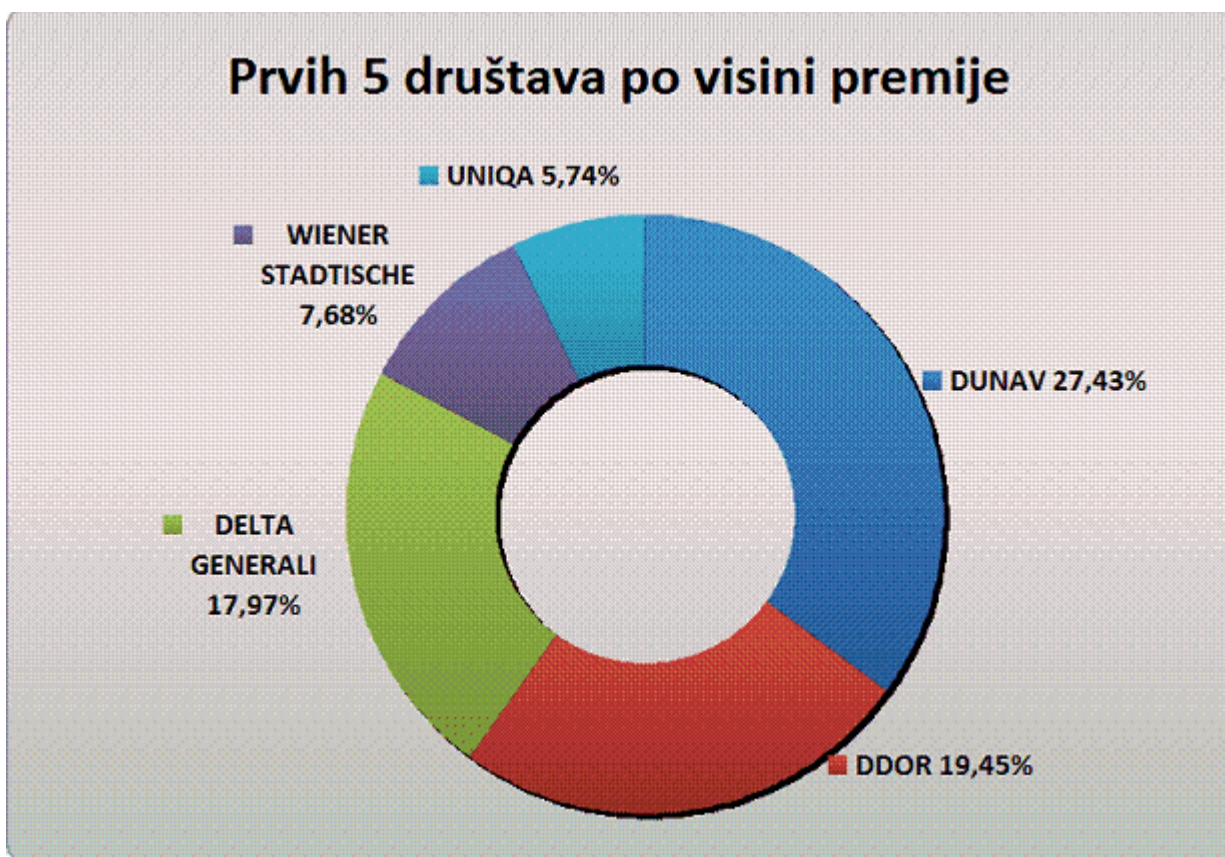
²⁵ Isto , 30.05.2011.

premije životnog osiguranja, jer kao što je poznato, premije životnog osiguranja uvek se iskazuju u evrima pri zaključivanju polisa životnog osiguranja. Uzmimo u obzir kursnu razliku od celih 15 % u odnosu na isti period prošle godine i dobićemo precizniju i realniju sliku.

Obavezno osiguranje od autoodgovornosti ima najveće učešće na tržištu osiguranja sa 32 %, dok kasko i dalje pada i beleži učešće od 13,2 % . Sa 11,8 milijardi dinara ostvarene premije, Dunav osiguranje zadržava leadersku poziciju na tržištu, uz ostvareni rast od 1,8 %, dok najveći konkurent DDOR gubi skoro 600 miliona RSD premije u odnosu na prošlu godinu i beleži drastičan pad od 6,6 %. Delta Generali očuvala je stabilno treće mesto na tržištu. Uniqa neživot uspeva da drastično poveća premiju za čak 29 % tj. 451 milion dinara u odnosu na isti period prošle godine. Sjajan rezultat beleži Uniqa život, koja se bavi prodajom samo životnih osiguranja i raste po stopi od 28%.

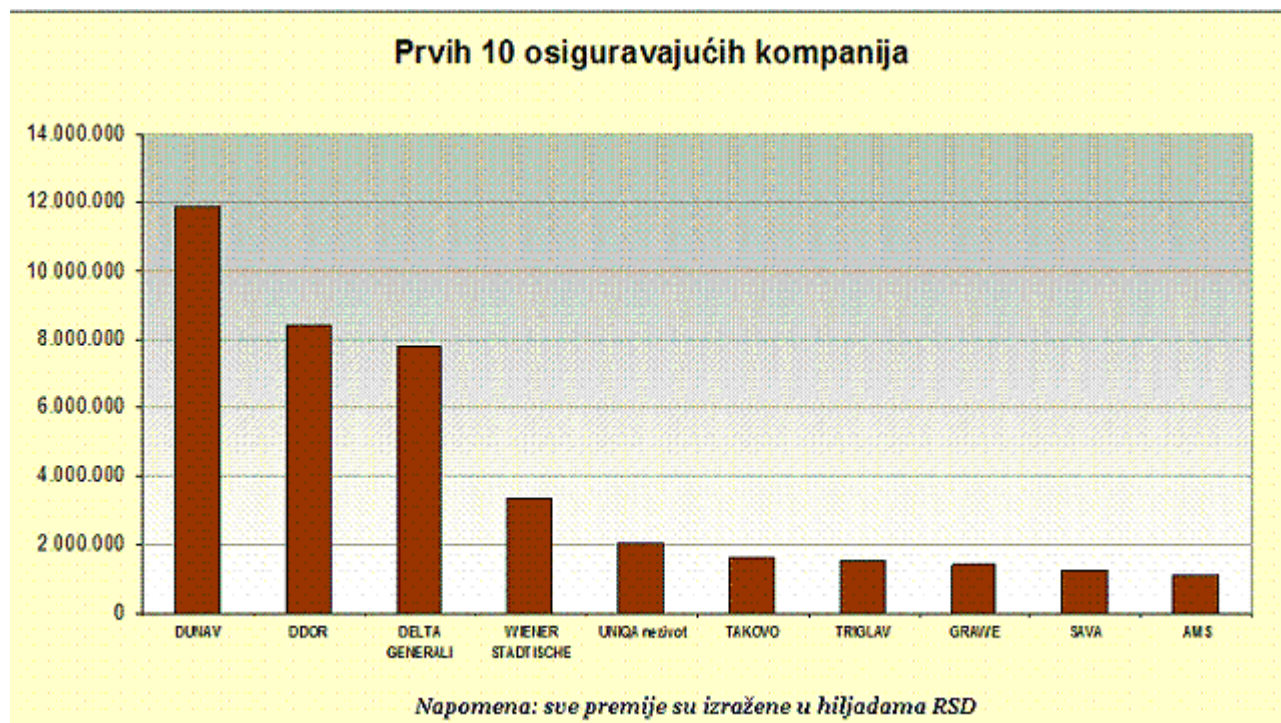
Wiener Stadtische osiguranje ostaje na četvrtom mestu, sa smanjenjem tržišnog učešća, Wiener sporije raste nego tržište osiguranja. Grawe osiguranje, sa svojim produktima životnog osiguranja, raste brže od povećanja tržišta životnih osiguranja i poboljšava svoju tržišnu poziciju.

Tabela 10 - Prvih 5 društava po visini premije

Preuzeto sa sajta :www.nbs.rs , 02.06.2011.

Do kraja godine, očekujemo promenu u podeli tržišnog učešća životnog osiguranja. Narodna Banka Srbije je dala smernice pri budućem obračunu premija životnog osiguranja, te smo mišljenja da će zbog tog obračuna i knjiženja, Delta Generali sići sa prvog mesta. S obzirom da je decembar mesec najproduktivniji kada je u pitanju prodaja polisa životnog osiguranja, ostaje nam da vidimo šta će se do kraja godine izdešavati na tržištu.

Tabela 11 – Prvih 10 osiguravajućih kompanija

Preuzeto sa sajta www.nbs.rs, 24.04.2011.

5.2. Sektor osiguranja u Srbiji – izveštaj za 2010 godinu

Zakonskom regulativom nadzor nad najvećim delom finansijskog sektora poveren je Narodnoj Banci Srbije. U 2010. Ovaj sektor činilo je 33 banke, 26 društava za osiguranje, 17 davaoca finansijskog lizinga i 8 dobrovoljnih penzijskih fondova.

Najveću ostvarenu premiju na svetskom tržištu beležile su SAD, sa učešćem od 28,03%, a zajedno sa Japanom i Velikom Britanijom pokriale skoro polovinu svetskog Tržišta, dok je Srbija prema ostvarenoj premiji na 70. mestu u svetu.

Sektor osiguranja u Srbiji je nerazvijen , i po stepenu razvijenosti nalazi se skoro ispod proseka zemalja članica Evropske unije. U prilog tome govore pokazatelji razvijenosti tržišta osiguranja – odnos ukupne premije i bruto domaćeg proizvoda u ukupna premije po stanovniku.

Tabela 12. - Učešće premije u BDP u 2009. u Srbiji u odnosu na neke Evropske zemlje u %

	Život	Neživot	Ukupno
Velika Britanija	9,9	3	12,9
Švajcarska	5,5	4,5	10
Nemačka	3,3	3,8	7,1
Slovenija	1,8	4,2	6
Češka	1,7	2,3	4
Mađarska	1,6	1,5	3,1
Hrvatska	0,8	2,1	2,9
Prosek grupe	1,5	1,3	2,8
Grčka	1	1	2
Srbija	0,3	1,6	1,9
Rumunija	0,3	1,5	1,8
Litvanija	0,4	1	1,4
Turska	0,2	1,1	1,3

Prilagođeno prema sajtu www.nbs.rs , 11.05.2011.

Naime, prema učešću premije u BDP u 2009., od 1,9%, Srbija je na 66. mestu u svetu, dok ovaj pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi čak 8,43%. Međutim u poređenju sa grupom formiranom prema metodologiji Swiss Re-a u koju su između ostalih svrstani Srbija, Slovenija, Češka, Mađarska , Poljska, Hrvatska, Bugarska i Rumunija, čiji je prosek 2,8%, može se zaključiti da je Srbija na zadovoljavajućoj poziciji

, obzirom da Grčka I Rumunija beleže skoro identičan nivo ovog pokazatelja, dok su Turska I Litvanija iza Srbije.

Razvoj tržišta osiguranja u Srbiji meren rastom premije pokazuej pozitivan trend. Ukupna premija u 2010. godini u odnosu na premiji iz 2009. porasla je za 5,6%, što u odnosu na prošlogodišnji porast, kada je je povećanje bilo svega 2,6% predstavlja poboljšanje.

U strukturi premije u 2010. godini učešće neživotnih osiguranja iznosilo je 83,5%, dok se učešće životnih osiguranja povećalo sa 14,7% u 2009. godini na 16,5% u 2010. , zahvaljujući ostvarenom porastu od 18,7%, u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 13 - Stuktura Aktive na dan 31.12.2009. i 31.12.2010.

	31.12.2009.	31.12.2010.
Nekretnine	19,60%	17%
Dugorocni fin. plasmeni	21,80%	20,80%
Potrazivanja	9,70%	9,60%
Kratkorocni fin. Plasmani	28,20%	34,30%
Gotovina	12,50%	9,00%
Ostalo	8,20%	9,30%

Prilagođeno prema sajtu www.nbs.rs ,11.05.2011.

Može se zaključiti da se struktura aktive nije značajnije promenila , osim usporenijeg rasta nekretnina u odnosu nadugoročne plasmane I bržeg rasta kratkoročnih plasmana u odnosu na potraživanja. Najveće učešće u aktivi u poslednje dve godine imaju kratkoročni finansijski plasmani plasmani i to na dan 31.12.2010. godine 34,3%, sa rastom od 43,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 14 - Struktura Pasive na dan 31.12.2009. i 31.12.2010.

	31.12.2009.	31.12.2010.
Tehnicke rezerve	61.0%	60.07%
Kapital I rezerve	29.4%	20.8%
Ostalo	9.6%	11.7%

Prilagođeno prema sajtu www.nbs.rs, 11.05.2011.

U strukturi pasive na dan 31.12.2010. godine tehničke rezerve iskayuju 60,7% , a kapital i rezerve 27,5%. U 2010. godini zadržano je preovlađujuće učešće izdvajanja sredstava u tehničke rezerve. Dok kapital u 2010. beleži rast po stopi od 10,15%, tehničke rezerve u posmatranom periodu beleže rast od 17,5%, pri čemu je najznaajniiji porast ovih rezervi imala matematička rezerva sa stopom od 37,1%. Odnos premije u samoprdržaju i ukupnog kapitala je u 2010. godini na nivou svih društava u Srbiji koja se bave pretežno neživotnim osiguranjima iznosio 181,86%, dok je prethodne godine iznosio 195,31%. Ova promena posledica je bržeg rasta kapitala društava za osiguranje od rasta premije u samoprdržaju, uz obezbeđen potreban nivo solventnosti.

6.Učešće Dunav osiguranja na tržištu

Kompanija "Dunav osiguranje" je najveće osiguravajuće društvo na tržištu osiguranja u zemlji ,sa tradicijom dugom 140 godina.

Kao akcionarsko društvo za poslove osiguranja, reosiguranja , saosiguranja i ostalih usluga u osiguranju, „Dunav osiguranje „ je jedino društvo na domaćem tržištu registrovano za sve vrste osiguranja (više od osamdeset proizvoda).

Stručno znanje zaposlenih , čvrsti principi rada i poslovanja, sasnovani na kvalitetu radnih procesa, počev od pružanja informacija klijentima, kvalitetne pripreme ugovora sa jasnom definicijom najšire zaštite osiguranika, pa sve do ažurne isplate šteta u slučaju ostvarenja rizikam garanti su sigurnosti i poverenja, čineći od kompanije značajan faktor stabilnosti.

Sva istraživanja tržišta ukazuju da je Kompanija „Dunav osiguranje“ najjači srpski brend u osiguranju. Bez preterivanja možemo reći da je Kompanija „ Dunav osiguranje“ sinonim za osiguranje u Srbiji.

Ozbiljno shvatajući svoju društvenu odovornost, kompanija ulaže u brojne sportske kolektive i pojedince, kulturne, naučne, umetničke projektem sa svešću da samo podrška pravim vrednostima vodi istinskom napredku.

Brzina i fleksibilnost u radu, starosna i obrazovna struktura zaposlenih, stručno usavršavanje kadrova, uvođenje novih vrsta i modusa osiguranja, kao i ono najvažnije - brza isplata šteta u realnim iznosima, obezbeđuje Kompaniji "Dunav osiguranje" leadersku poziciju na domaćem tržištu osiguranja.²⁶

²⁶ www.dunavosiguranje.rs , 17.05.2011.

Tabela 15 - osnovni prospekt Dunava za 2011 – bilans stanja

- u hiljadama dinara

AKTIVA:	31.12.2008.	31.12.2009.	31.12.2010.
UKUPNA AKTIVA	26.183.173	26.960.939	
STALNA IMOVINA – ULAGANJA	11.345.374	11.658.535	
NEUPLACENI UPISANI KAPITAL			
NEMATERIJALNA ULAGANJA(IMOVINA)	459.802	644.458	
GUDVIL (GOODWILL)	148.482	64.105	
NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA	9.779.851	9.648.041	
Nekretnine, postrojenja i oprema koji služe za obavljanje delatnosti	7.492.658	7.453.853	
Biološka sredstva			
Investicione nekretnine	2.287.193	2.194.188	
DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI	957.239	1.301.931	
Učešća u kapitalu	906.409	1.146.086	
Zavisnih pravnih lica			
Ostalih povezanih (pridruženih) pravnih lica			
Ostalih pravnih lica	906.409	1.146.086	
Ostali dugoročni finansijski plasmani	50.830	155.845	

U povezana pravna lica - matična i zavisna			
U ostala povezana pravna lica			
Ostali dugoročni finansijski plasmani	50.830	155.845	
OBRтна IMOVINA – POTRAŽIVANJA	14.837.799	15.302.404	
ZALIHE	61.825	50.275	
STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA		29	
KRA TKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA	14.775.659	15.251.244	
Potraživanja	3.548.559	2.195.199	
Potraživanja za više plaćen porez na dobitak	14.531	24.361	
Kratkoročni finansijski plasmani	6.631.715	6.928.457	
U povezana pravna lica – matična i zavisna			
U ostala povezana pravna lica			
Ostali kratkoročni finansijski plasmani	6.631.715	6.928.457	
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	3.915.141	5.748.229	
Porez na dodatu vrednost	767	4.165	
Aktivna vremenska razgraničenja	161.247	76.947	
Unapred plaćeni troškovi pribave osiguranja			
Prenosna premija osiguranja i saosiguranja koja pada na teret saosiguravaoca i reosiguravaoca	158.420	93.475	
Rezervisane štete osiguranja i saosiguranja koje padaju na teret saosiguravaoca i reosiguravaoca	345.279	180.411	
ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	315	856	
POSLOVNA IMOVINA	26.183.173	26.960.939	
GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA			
VANBILANSNA AKTIVA			
PASIVA:			
UKUPNA PASIVA	26.183.173	26.960.939	
KAPITAL I REZERVE	10.402.884	10.791.547	
OSNOVNI I OSTALI KAPITAL	5.953.274	5.953.274	
Akcijski kapital	313.606	313.606	
Državni i društveni kapital	5.508.247	5.508.247	
Ulozi društva za uzajamno osiguranje			
Udeli i ostali kapital	131.421	131.421	
NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL			
REZERVE	691.138	498.084	
REVALORIZACIONE REZERVE	2.931.571	2.883.136	
NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	514.272	570.394	
NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU			
NERASPOREĐENA DOBIT	2.567.365	1.782.806	
Neraspoređena dobit ranijih godina	714.636	1.614.957	

Neraspoređena dobit tekuće godine	1.852.729	167.849	
GUBITAK DO VISINE KAPITALA	2.254.736	896.147	
OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE			
REZERVISANJA I OBAVEZE	15.780.289	16.169.392	
DUGOROČNA REZERVISANJA	1.378.773	1.864.382	
Matematička rezerva životnih osiguranja	729.833	942.190	
Rezervisanja za učešće u dobiti			
Rezervisanja za izravnane rizika	170.183	624.298	
Rezervisanja za bonuse i popuste			
Druga dugoročna rezervisanja	478.757	297.894	
DUGOROČNE OBAVEZE	300	147.968	
Prema matičnim i zavisnim pravnim licima			
Prema ostalim povezanim pravnim licima			
Ostale dugoročne obaveze	300	147.968	
KRA TKOROČNE OBAVEZE	1.350.060	998.247	
Kratkoročne finansijske obaveze	2.751	10.793	
Prema matičnim i zavisnim pravnim licima			
Prema ostalim povezanim pravnim licima	539		
Ostale kratkoročne finansijske obaveze	2.212	10.793	
Obaveze po osnovu stalnih sredstava namenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje se obustavlja			
Obaveze po osnovu šteta i ugovorenih iznosa	362.162	462.322	
Obaveze za premiju, zarade i druge obaveze	957.489	522.444	
Obaveze za porez iz rezultata	27.658	2.688	
PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	12.761.689	12.797.234	
Prenosne premije	5.068.621	5.135.156	
Životnih osiguranja			
Neživotnih osiguranja	4.980.947	5.123.910	
Saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	87.674	11.246	
Rezervisane štete	7.015.406	6.936.028	
Životnih osiguranja	9.800	9.695	
Neživotnih osiguranja	6.621.133	6.336.711	
Udeli u štetama saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	384.473	589.622	
Druga pasivna vremenska razgraničenja	677.662	726.050	
Odložene poreske obaveze	289.467	361.561	
Vanbilansna pasiva			

Preuzeto sa sajta www.dunavstockbroker.com , 20.06.2011.

Tabela 16 - osnovni prospekt Dunava za 2011 – bilans upeha

PRIHODI I RASHODI:	31.12.2008.	31.12.2009.	31.12.2010.
POSLOVNI (FUNKCIONALNI) PRIHODI	16.715.284	17.033.375	
Prihodi od premija osiguranja i saosiguranja	13.947.250	13.828.822	

22

Obračunata premija životnih osiguranja i saosiguranja	500.486	594.481	
Obračunata premija neživotnih osiguranja i saosiguranja	15.277.769	15.000.631	
Premija prenetu u saosiguranje - pasivna	213.548	115.384	
Premija prenetu u reosiguranje	1.557.449	1.620.835	
Povećanje prenosnih premija osiguranja i saosiguranja	60.008	45.630	
Smanjenje prenosnih premija osiguranja i saosiguranja		15.559	
Prihodi od premija reosiguranja i retrocesija	430.610	788.730	
Obračunata premija reosiguranja i retrocesija	1.262.273	2.184.440	
Provizije iz poslova reosiguranja i retrocesija	526.052	566.674	
Premija prenetu retrocesijom reosiguranja i retrocesija	666.537	829.848	
Povećanje prenosnih premija reosiguranja i retrocesija			
Smanjenje prenosnih premija reosiguranja i retrocesija	360.926	812	
Povećanje prenosnih premija osiguranja, saosiguranja, reosiguranja i retrocesija za neistekle rizike			
Prihodi od poslova neposredno povezanih s poslovima osiguranja	115.876	131.091	
Prihodi od deponovanja i ulaganja (investiranja) sredstava tehničkih rezervi osiguranja, reosiguranja i retrocesija	1.543.772	1.477.035	
Ostali poslovni prihodi	677.776	807.697	
POSLOVNI (FUNKCIONALNI) RASHODI	9.921.613	9.693.211	
Rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose	610.389	1.164.901	
Matematička rezerva životnih osiguranja, osim dobrovoljnog penzijskog osiguranja	120.814	229.149	
Matematička rezerva dobrovoljnog penzijskog osiguranja			
Doprinosi za preventivu	244.464	237.670	
Vatrogasni doprinos	68.069	103.707	
Doprinosi Garantnom fondu	120.016	134.239	
Rezervisanja za izravnjanje rizika	57.026	458.090	

Ostali poslovni rashodi	565.480	497.722	
DOBIT – BRUTO POSLOVNI REZULTAT	6.793.671	7.340.164	
GUBITAK - BRUTO POSLOVNI REZULTAT			
TROŠKOVI SPROVOĐENJA OSIGURANJA	5.356.770	6.241.949	
Troškovi pribave	3.610.571	4.339.733	
Provizije	370.137	364.571	
Ostali troškovi pribave	3.240.434	3.975.162	
Promena razgraničenih troškova pribave - povećanje			
Promena razgraničenih troškova pribave - smanjenje			
Troškovi uprave	1.621.476	1.781.185	
Amortizacija	320.079	432.126	
Troškovi materijala, energije, usluga i nematerijalni troškovi	220.051	254.343	
Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični troškovi	949.192	1.000.255	
Ostali troškovi uprave	132.154	94.461	
Ostali troškovi sprovođenja osiguranja	124.723	121.031	
Provizije od reosiguranja i retrocesija			
POSLOVNA DOBIT – NETO POSLOVNI REZULTAT	1.436.901	1.098.215	
POSLOVNI GUBITAK - NETO POSLOVNI REZULTAT			
FINANSIJSKI PRIHODI, OSIM FINANSIJSKIH PRIHODA PO OSNOVU SREDSTAVA TEHNIČKIH REZERV	677.869	506.557	
FINANSIJSKI RASHODI, OSIM FINANSIJSKIH RASHODA PO OSNOVU SREDSTAVA TEHNIČKIH REZERV	297.476	158.453	
PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VREDNOSTI IMOVINE I OSTALI PRIHODI	3.576.146	1.631.770	
RASHODI PO OSNOVU OBEZVREĐENJA IMOVINE I OSTALI RASHODI	3.364.701	2.872.512	
DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA	2.028.739	199.577	
GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA			
NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA			

NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	30.970	33.118	
DOBITAK PRE OPOREZIVANJA	1.997.769	166.459	
GUBITAK PRE OPOREZIVANJA			
POREZ NA DOBITAK			
Porez na dobitak	34.914	19.727	
Dobitak po osnovu kreiranja odloženih poreskih sredstava i smanjenja odloženih poreskih obaveza	624	1.004	
Gubitak po osnovu smanjenja odloženih poreskih sredstava iz prethodnih godina i kreiranja odloženih poreskih obaveza	105.961	3.778	
NETO DOBITAK	1.857.518	143.958	
NETO GUBITAK			
NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGAČIMA	4.789		
NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATIČNOG PRAVNOG LICA	1.852.729	143.958	
ZARADA PO AKCIJI			
Osnovna zarada po akciji (u dinarima bez para)			
Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji (u dinarima bez para)			

Preuzeto sa sajta www.dunavstockbroker.com , 20.06.2011.

Tabela 17- Izveštaj o novčanim tokovima u prethode tri godine (osnovni prospekt Dunava za 2011)

I		2008.	2009.	2010.
A.	NOVČANI TOKOVI IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI			
I	Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	18.922.520	22.952.407	
	1. Premije osiguranja i saosiguranja i primljeni avansi	15.456.913	15.726.042	
	2. Premije reosiguranja i retrocesija	1.231.381	1.655.655	
	3. Prilivi od učešća u naknadi šteta	630.914	735.426	
	4. Primljene kamate iz poslovnih aktivnosti	279.672	25.724	
	5. Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	1.323.640	4.806.560	
II	Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	18.556.400	22.049.482	
	1. Naknade šteta i ugovorenih iznosa iz osiguranja, udeli u štetama	8.257.582	7.497.901	
	2. Naknade šteta i udeli u štetama iz reosiguranja i retrocesija	627.911	1.038.980	
	3. Premije osiguranja, reosiguranja i retrocesija	1.582.330	1.926.841	
	4. Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	3.145.919	3.752.616	
	5. Ostali troškovi sprovođenja osiguranja	3.418.960	3.326.427	
	6. Plaćene kamate	973	2.908	

Preuzeto sa sajta www.dunavstockbroker.com , 20.06.2011.

6.1. Planirane razvojne aktivnosti

U narednom periodu planira se povećanje osnovnog kapitala. Kompanija će stavljati akcenat na aktivniji plasman paketa proizvoda, posebno na povećanje učešća u osiguranju malih i srednjih preduzeća, preduzetnika i fizičkih lica na tržištu, zadržavanju nivoa učešća velikih preduzeća. Fokusiranost će biti i na unapređenju proizvoda i povećanju prodaje osiguranja dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, osiguranja od finansijskih gubitaka, osiguranja od posledica nezgoda i drugih vrsta. Jedan od ciljeva jeste razvoj novih u specifičnih načina prodaje, kao i unapređenje postojećih. Kompanija planira značajan razvoj životnog osiguranja i povećanja učešća u portfelju životnih osiguranja Republike Srbije, maksimalnim angažovanjem svih prodajnih kapaciteta.

Kompanija Dunav osiguranje će nastaviti sa razvojem konkurentnih proizvoda i približavanjem ponude zahtevima klijenata, uz adekvatnu procenu preuzimanja rizika sa stanovišta segmenata tržišta.

Jedan od strateških ciljeva Kompanije je održavanje liderske pozicije na tržištu osiguranja u Srbiji. Bez obzira na sadašnju strukturu portfelja na tržištu osiguranja u Srbiji, gde je znatno veće učešće neživotnih vrsta osiguranja, dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, kao i ostalih oblika osiguranja imovine, preduzeća, preduzetnika i građana, kao što je osiguranje građevinskih objekata, stanova, stvari domaćinstva i drugih vrsta i oblika osiguranja lica, imovine, interesa i sl.²⁷

²⁷ Osnovni prospekt Dunava za 2011. godinu, Beograd, str. 30.

7. Osiguravajuće društvo DDOR Novi Sad

Akcionarsko društvo za osiguranje i reosiguranje „DDOR Novi Sad“, Novi Sad (u daljem tekstu „DDOR Novi Sad“ a.d.o.) spada u najveće osiguravajuće organizacije u Srbiji. „DDOR Novi Sad“ a.d.o. pruža potpuni spektar usluga osiguranja (uključujući životna i neživotna osiguranja kao i poslove reosiguranja), velikim pravnim licima, maloj privredi i građanima. „DDOR Novi Sad“ a.d.o. je nastao kao pravni sledbenik Zajednica osiguranja imovine i lica na teritoriji Vojvodine u 1990. godini. U julu 1997. godine izvršeno je usklađivanje sa Zakonom o osiguranju imovine i lica, i od tada posluje pod firmom Akcionarsko društvo za osiguranje i reosiguranje „DDOR Novi Sad“, Novi Sad. U skladu sa novim Zakonom o osiguranju (Sl. Glasnik RS br. 55/04, 70/04) izvršeno je usklađivanje do 31.12.2005. godine. Potvrdom Narodne banke Srbije broj K.V.br.133-06 od 7. aprila 2006. godine konstatovano je da dozvola za rad izdata od strane Saveznog ministarstva za finansije broj 4/3-07-0367/2003 od 12. februara 2003. godine, nije prestala da važi. Rešenjem Narodne banke Srbije G.br. 9623 od 27.10.2006. godine utvrđeno je da je Akcionarsko društvo za osiguranje i reosiguranje „DDOR Novi Sad“ uskladilo organizaciju, statut i druge opšte akte i akte poslovne politike sa odredbama Zakona o privrednim društvima („Službeni glasnik RS“ br 125/04). Istim rešenjem izdata je dozvola Narodne banke Srbije za obavljanje poslova: svih vrsta neživotnih osiguranja i svih vrsta životnih osiguranja (osim dobrovoljnog penzijskog osiguranja), poslova reosiguranja i poslova neposredno povezanih sa poslovima osiguranja. Krajem 2007. godine, u postupku privatizacije društvenog kapitala, Društvo preuzima kompanija Fondiaria-Sai s.p.a iz Italije koja je većinski vlasnik društva. „DDOR Novi Sad“ a.d.o. posluje na celoj teritoriji Srbije preko Centralei mreže 24 ogranka-filijala i preko mreže posrednika i zastupnika.

Tabela 18 – BILANS STANJA KOMPANIJE DDOR NOVI SAD ²⁸

U periodu od 1. januara do 31. decembra 2009. godine

Grupa računa, račun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				31.12.2009.	31.12.2008.
1	2	3	4	5	6
	A K T I V A				
	A. STALNA IMOVINA –ULAGANJA (002+003+004+005+009)	001		6.508.836	6.038.670
00	I. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	002			-
01, osim 012	II. NEMATERIJALNA ULAGANJA (IMOVINA)	003	6.3.1.	128.551	54.050
12	III. GUDVIL (GOODWILL)	004			-
2	IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA (006+007+008)	005	6.3.2.	5.115.467	5.237.937
020, 022, 023, 026, 027 deo, 028 deo i 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema koji služe za obavljanje delatnosti	006		4.458.886	4.690.802
021, 027 deo, 028 deo	2. Biološka sredstva	007			-
024, 027 deo, 028 deo	3. Investicione nekretnine	008		656.581	547.135
3	V. DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+014)	009	6.3.3.	1.264.818	746.683
	1. Ubešća u kapitalu (011+012+013)	010		1.226.479	710.372
030, 039 deo	a) zavisnih pravnih lica	011		112.830	102.820
031, 039 deo	b) ostalih povezanih (pridruženih) pravnih lica	012			-
032, 039 deo	v) ostalih pravnih lica	013		1.113.649	607.552
	2. Ostali dugoročni finansijski plasmani (015+016+017)	014		38.339	36.311
033 deo, 039 deo	a) u povezana pravna lica – matična i zavisna	015			-
033 deo, 039 deo	b) u ostala povezana pravna lica	016			-
od 034 do 038, osim 037, i 039 deo	v) ostali dugoročni finansijski plasmani	017		38.339	36.311
	B. OBRтна IMOVINA – POTRAŽIVANJA (019+020+021+034)	018		8.990.567	9.206.168
10, 13, 15	I. ZALIHE	019		3.346	4.458
14	II. STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJAJU	020			-
	III. KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (022+023+024+028+029+030+031+032+033)	021		8.987.221	9.201.710
20, 21 i 22, osim 223	1. Potraživanja	022	6.3.4.	2.525.671	3.015.363
223	2. Potraživanja za više plaćen porez na dobitak	023		-	3.488
	3. Kratkoročni finansijski plasmani (025+026+027)	024	6.3.5.	5.231.656	4.211.202
230, 239 deo	a) u povezana pravna lica – matična i zavisna	025			-
231, 239 deo	b) u ostala povezana pravna lica	026			-

²⁸ Izveštaj o poslovanju za 2009. godinu kompanije DDOR Novi Sad, Beograd, str. 39-41., bilans stanja

608 deo, 609, 639, 64, 653 deo, 655 deo, 659 deo	6. Ostali poslovni prihodi	218	6.4.3.		
				21.714	20.665
	II. POSLOVNI (FUNKCIONALNI) RASHODI (220+228+236-237-246+247-248+249+250+251)	219		7.144.499	8.472.553
	1. Rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose (221+222+223+224+225+226+227)	220	6.4.5.	740.717	666.276
500	1.1. Matematička rezerva životnih osiguranja, osim dobrovoljnog penzionog osiguranja	221		254.365	247.872
501	1.2. Matematička rezerva dobrovoljnog penzijskog osiguranja	222		-	-
502	1.3. Doprinos za preventivu	223		142.968	160.619
503	1.4. Vatrogasni doprinos	224		13.364	14.724
504	1.5. Doprinos Garantnom fondu	225		81.220	103.975
505	1.6. Rezervisanja za izravanje rizika	226		248.800	139.066
509	1.7. Ostali rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose	227		-	-
	2. Rashodi naknada šteta i ugovorenih iznosa (229+230+231+232+233-234-235)	228	6.4.6.	6.168.246	6.329.382
510, 511	2.1. Likvidirane štete i ugovoreni iznosi životnih osiguranja	229		208.042	148.130
520, 521, 522	2.2. Likvidirane štete neživotnih osiguranja	230		6.095.780	6.537.629
513 deo, 524 deo	2.3. Likvidirane štete – udeli u štetama saosiguranja	231		7.162	4.731
513 deo, 524 deo	2.4. Likvidirane štete – udeli u štetama reosiguranja i retrocesija	232		-	-
53 deo, 54 deo, 55 deo	2.5. Rashodi izvidaja, procene, likvidacije i isplate naknada šteta i ugovorenih iznosa	233		516.514	198.395
603 deo, 620, 621, 629 deo	2.6. Prihodi od učešća saosiguranja u naknadi šteta	234		8.679	18.738
603 deo, 622, 623, 624, 625, 629 deo	2.7. Prihodi od učešća reosiguranja i retrocesija u naknadi šteta	235		648.573	540.765
	3. Rezervisane štete – povećanje (238-239+240-241+242-243+244-245) > 0	236	6.4.7.	209.168	1.408.629
	3. Rezervisane štete – smanjenje (238-239+240-241+242-243+244-245) < 0	237		-	-
515	3.1. Rezervisane štete životnih osiguranja	238		1.903	1.048
604 deo	3.2. Rezervisane štete životnih osiguranja	239		-	-
526	3.3. Rezervisane štete neživotnih osiguranja	240		207.265	1.437.441
630	3.4. Rezervisane štete neživotnih osiguranja	241		-	29.860
516, 527	3.5. Rezervisane štete saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	242		-	-
604 deo, 632	3.6. Rezervisane štete saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	243		-	-
513 deo	3.7. Povećanje rezervisanih šteta – udela saosiguravača, reosiguravača i retrocesionara u štetama	244		-	-

Tabela 19 - BILANS USPEHA KOMPANIJE DDOR NOVI SAD²⁹

U periodu od 1. januara do 31. decembra 2009. godine

Grupa računa, račun	Pozicija	AOP	Napomena broj	I z n o s	
				2009	2008
1	2	3	4	5	6
	A. POSLOVNI PRIHODI I RASHODI				
	I. POSLOVNI (FUNKCIONALNI) PRIHODI (202+209-215+216+217+218)	201		12.036.232	12.819.075
	1. Prihodi od premija osiguranja i saosiguranja (203+204-205-206-207+208)	202	6.4.1.	11.400.699	12.206.988
600, 601, 602 deo	1.1. Oračunata premija životnih osiguranja i saosiguranja	203		485.742	395.297
610, 611, 612, 613, 619	1.2. Oračunata premija neživotnih osiguranja i saosiguranja	204		10.683.994	12.705.657
512 deo, 523 deo	1.3. Premija preneti u saosiguranje – pasivna	205		79.571	71.053
512 deo, 523 deo	1.4. Premija preneti u reosiguranje	206		688.398	789.567
60 deo, 61 deo	1.5. Povećanje prenosnih premija osiguranja i saosiguranja	207		-	33.346
60 deo, 61 deo	1.6. Smanjenje prenosnih premija osiguranja i saosiguranja	208		998.932	-
	2. Prihodi od premija reosiguranja i retrocesija (210-211-212-213+214)	209	6.4.2.	-	-
602 deo, 614, 615	2.1. Oračunata premija reosiguranja i retrocesija	210		-	-
514, 525	2.2. Provizije iz poslova reosiguranja i retrocesija	211		-	-
512 deo, 523 deo	2.3. Premija preneti retrocesijom reosiguranja i retrocesija	212		-	-
60 deo, 61 deo	2.4. Povećanje prenosnih premija reosiguranja i retrocesija	213		-	-
60 deo, 61 deo	2.5. Smanjenje prenosnih premija reosiguranja i retrocesija	214		-	-
60 deo, 61 deo	3. Povećanje prenosnih premija osiguranja, saosiguranja, reosiguranja i retrocesija za neistekle rizike	215		-	-
606, 650, 654, 659 deo	4. Prihodi od poslova neposredno povezanih s poslovima osiguranja	216	6.4.3.	113.292	134.785
608 deo, 653 deo, 655 deo, 66 deo	5. Prihodi od deponovanja i ulaganja (investiranja) sredstava tehničkih rezervi osiguranja, reosiguranja i retrocesija	217	6.4.4.	600.527	456.637

²⁹ Izveštaj o poslovanju za 2009. godinu kompanije DDOR Novi Sad, Beograd , str. 41-46 , bilans uspeha

	V. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (273+275-274-276)	277		278.604	
	G. GUBITAK PRE OPOREZIVANJA (274+276-273-275)	278		.	137.012
	D. POREZ NA DOBITAK	279		.	.
721	1. Porez na dobitak	280		22.717	4.699
342	2. Dobitak po osnovu kreiranja odloženih poreskih sredstava i smanjenja odloženih poreskih obaveza	281		4.776	6.899
352	3. Gubitak po osnovu smanjenja odloženih poreskih sredstava iz prethodnih godina i kreiranja odloženih poreskih obaveza	282		.	.
	Đ. NETO DOBITAK (277-278-280+281-282)	283		260.663	
	E. NETO GUBITAK (278-277+280-281+282)	284		.	134.812
	Ž. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGAČIMA	285		.	.
	Z. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATIČNOG PRAVNOG LICA	286		.	.
	I. ZARADA PO AKCIJI	287	6 4.16.	.	.
	1. Osnovna zarada po akciji (u dinarima bez para)	288		123	18
	2. Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji (u dinarima bez para)	289		123	18

od 232 do 238, osim 237, 239 do	v) ostali kratkoročni finansijski plasmani	027		5.231.658	4.211.202
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	028	6.3.6.	206.552	608.195
26	5. Porez na dodatu vrednost	029		17	-
27, osim 274, 275, 276 i 278	6. Aktivna vremenska razgraničenja	030	6.3.7.	68.310	124.455
274	7. Unapred plaćeni troškovi pribave osiguranja	031	6.3.8.	669.752	638.431
275	8. Prenosna premija osiguranja i saosiguranja koja pada na teret saosiguravača i reosiguravača	032		54.868	64.341
276	9. Rezervisane štete osiguranja i saosiguranja koje padaju na teret saosiguravača i reosiguravača	033		230.393	536.235
278	IV. ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	034		-	-
	V. POSLOVNA IMOVINA (001 + 018)	035		16.499.403	16.244.838
29	G. GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	036			-
	D. UKUPNA AKTIVA (035 + 036)	037		16.499.403	16.244.838
88	D. VANBILANSNA AKTIVA	038	6.3.15.	399.730	1.161.911
	P A S I V A				-
	A. KAPITAL I REZERVE (102+107+108+109+110-111+112-115-116)	101		3.051.990	2.688.683
	I. OSNOVNI I OSTALI KAPITAL (103+104+105+106)	102	6.3.9.	2.649.091	2.649.091
300	1. Akcijski kapital	103		2.579.597	2.579.597
303 i 304	2. Državni i društveni kapital	104		-	-
306 i 307	3. Ulozi društva za uzajamno osiguranje	105			-
301 i 309	4. Udeli i ostali kapital	106		69.494	69.494
31	II. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	107			-
32	III. REZERVE	108		-	105.043
330 i 331	IV. REVALORIZACIONE REZERVE	109		830.921	830.921
332	V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	110		32.615	22.563
333	VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	111		634.141	826.733
34	VII. NERASPOREĐENA DOBIT (113 + 114)	112		275.642	279.665
340	1. Neraspoređena dobit ranijih godina	113		14.979	279.665
341 i 342	2. Neraspoređena dobit tekuće godine	114		260.663	-
35	VIII. GUBITAK DO VISINE KAPITALA	115		102.138	471.867
037 i 237	IX. OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE	116			-
	B. REZERVISANJA I OBAVEZE (118+124+126+137+147)	117		12.447.413	12.656.155
	I. DUGOROČNA REZERVISANJA (119+120+121+122+123)	118	6.3.10.	1.754.004	1.230.957
400	1. Matematička rezerva životnih osiguranja	119		1.031.015	785.434
401	2. Rezervisanja za učešće u dobiti	120			-
402	3. Rezervisanja za izravnjanje rizika	121		418.607	171.360
405	4. Rezervisanja za bonuse i popuste	122			-
403, 404, 406 i 409	5. Druga dugoročna rezervisanja	123		304.382	274.163
	II. DUGOROČNE OBAVEZE (125 + 126 + 127)	124	6.3.11.	-	10.383
411	a) prema matičnim i zavisnim pravnim licima	125			-
412	b) prema ostalim povezanim pravnim licima	126			-
410 i od 413 do 419	v) ostale dugoročne obaveze	127		-	10.383
	III. KRATKOROČNE OBAVEZE (129+133+134+135+136)	128	6.3.11.	757.080	500.486
	1. Kratkoročne finansijske obaveze (130+132+132)	129		11.248	20.786
420	a) prema matičnim i zavisnim pravnim licima	130			-
421	b) prema ostalim povezanim pravnim licima	131			-

Grupa računa, račun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				31.12.2009.	31.12.2008.
1	2	3	4	5	6
	A K T I V A				
	A. STALNA IMOVINA –ULAGANJA (002+003+004+005+009)	001		6.508.836	6.038.670
00	I. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	002			-
01, osim 012	II. NEMATERIJALNA ULAGANJA (IMOVINA)	003	6.3.1.	128.551	54.050
12	III. GUDVIL (GOODWILL)	004			-
2	IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA (006+007+008)	005	6.3.2.	5.115.467	5.237.937
020, 022, 023, 026, 027 deo, 028 deo i 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema koji služe za obavljanje delatnosti	006		4.458.886	4.690.802
021, 027 deo, 028 deo	2. Biološka sredstva	007			-
024, 027 deo, 028 deo	3. Investicione nekretnine	008		656.581	547.135
3	V. DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+014)	009	6.3.3.	1.264.818	746.683
	1. Ubešća u kapitalu (011+012+013)	010		1.226.479	710.372
030, 039 deo	a) zavisnih pravnih lica	011		112.830	102.820
031, 039 deo	b) ostalih povezanih (pridruženih) pravnih lica	012			-
032, 039 deo	v) ostalih pravnih lica	013		1.113.649	607.552
	2. Ostali dugoročni finansijski plasmani (015+016+017)	014		38.339	36.311
033 deo, 039 deo	a) u povezana pravna lica – matična i zavisna	015			-
033 deo, 039 deo	b) u ostala povezana pravna lica	016			-
od 034 do 038, osim 037, i 039 deo	v) ostali dugoročni finansijski plasmani	017		38.339	36.311
	B. OBRITNA IMOVINA – POTRAŽIVANJA (019+020+021+034)	018		8.990.667	9.206.168
10, 13, 15	I. ZALIHE	019		3.346	4.458
14	II. STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJAJU	020			-
	III. KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (022+023+024+028+029+030+031+032+033)	021		8.987.221	9.201.710
20, 21 i 22, osim 223	1. Potraživanja	022	6.3.4.	2.525.671	3.015.363
223	2. Potraživanja za više plaćen porez na dobitak	023		-	3.488
	3. Kratkoročni finansijski plasmani (025+026+027)	024	6.3.5.	5.231.658	4.211.202
230, 239 deo	a) u povezana pravna lica – matična i zavisna	025			-
231, 239 deo	b) u ostala povezana pravna lica	026			-

Tržište osiguranja u Srbiji beleži povećanje ukupnog obima ostvarene premije.

Lider na tržištu je „Dunav osiguranje“ sa 14 milijardi dinara ostvarene produkcije i 30,85 odsto tržišnog učešća, dok je DDOR sa premijom od 10,6 milijardi dinara, zauzeo 23,4 odsto tržišta. Treće mesto i 16,02 procenta tržišta ima „Delta Đenerali osiguranje“.

U porodici „DDOR Novi Sad“ nalazi se više od 900.000 klijenata i 1.712 zaposlenih i spoljnih saradnika.

„DDOR Novi Sad“ dostupan je klijentima u čitavoj Srbiji preko razgranate mreže raspoređene u okviru osam regiona. DDOR ima 24 filijale, 15 ekspozitura, 25 lokalnih kancelarija i 29 poslovnih mesta.

U 2010. godini bruto obračunata premija je bila 10.363.000.000 dinara, ili 98,2 miliona evra. Osiguranja motornih vozila i ostale imovine zastupljena su sa ukupno 35%, osiguranje od autoodgovornosti zauzima 29% ukupne premije, a osiguranje od nezgode 11%.

Najveći rast ostvaren je u oblasti životnih osiguranja - 5,9%, i ona sada zauzimaju oko 5 % ukupno ostvarene premije.

DDOR Novi Sad" u narednom periodu planira da ojača portfelj fizičkih lica, kao i malih i srednjih preduzeća, kao i da nastavi da razvija tržište životnih osiguranja.

Kompanija "DDOR Novi Sad" je u 2010. godini ostvarila bruto premiju od 98,2 miliona evra, i nalazi se među vodećim osiguravajućim kompanijama u Srbiji.

Tržišni lider, DUNAV osiguranje beleži stagnaciju, dok DDOR nastavlja svoj negativan trend pada tržišnog učešća i to za 3.35% u odnosu na isti period prošle godine.

“ Dunav osiguranje je zabeležilo blagi rast prihoda u prvih šest meseci ostvarivši realizaciju od 87,3 mil EUR što čini tržišni udeo ovog osiguravača od 29,2%. Značajnoj

poziciji beogradske kompanije doprineo je i trend da se kompanije u državnoj svojini uglavnom osiguravaju kod "Dunava" što je prevelo neke bitne klijente u ovu osiguravajuću kuću, pre svega sa "konta" DDOR-a.

Novosadska kompanija već drugu godinu za redom beleži značajno smanjenje prihoda, što se poklapa sa periodom ulaska italijanske "Fondiarie" u ovu osiguravajuće društvo. Premija u prva dva kvartala iznosila je 61 mil EUR (20,4% tržišta), što je smanjenje za 11 miliona u odnosu na proteklu i čak 37 mil EUR manje u odnosu na prosperitetnu 2008. godinu.

DDOR je registrovao veliki pad portfelja obaveznog osiguranja od autoodgovornosti, na godišnjem nivou od oko 50 hiljada polisa (5 mil EUR prihoda). Na pad u prihodima ovog osiguravača delimično je uticala i unutrašnja napetost u kompaniji u vezi sa glasinama da će biti značajno smanjen broj zaposlenih te da bi DDOR mogao postati predmet prodaje usled finansijskih problema "Fondiarie".

Treće mesto na tržištu sa prihodima od nepunih 53 mil EUR (17,7% tržišta) drži "Delta Generali osiguranje" koje održava kontinuirani rast prihoda, zahvaljujući u velikoj meri rastu obaveznog osiguranja motornih vozila. Tako je "Generali" u prvih osam meseci povećao broj polisa za 17 procenata, dok su glavni konkurenti imali lošije rezultate – "Dunav osiguranje" smanjenje od 6%, a DDOR pad od 14%.

Od ostalih većih učesnika na tržištu osiguranja valja izdvojiti "Wiener Stadtische" koje je neznatno palo na tržišni udeo od 7,3 procenta dok veliku ekspanziju beleži "Uniqa" koja je, u prvoj polovini godine, zauzela 5,6% tržišta (rast od 1,2 procenta poena). Udeo veći od 3 procenta imaju još: "Takovo osiguranje" (3,3%), "Triglav Kopaonik" (3,24%) i "Grawe" (3,16%).³⁰

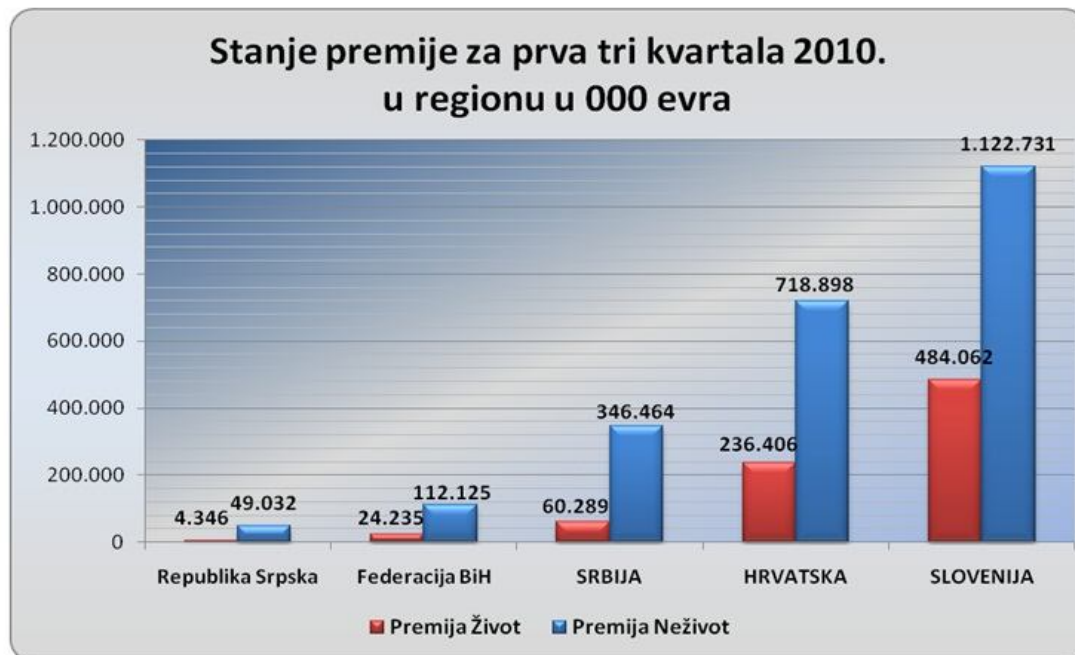
³⁰ www.osiguranje.rs , 23.05.2011.

8. Uporedna analiza tržišta osiguranja za Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju, BiH i Crnu Goru

Uporednom analizom ostvarene premije na tržištima Srbije, Hrvatske, Slovenije kao i Bosne i Hercegovine i Crne Gore, dolazi se do poražavajućih zaključaka o razvijenosti svesti stanovništva i privrede u Srbiji o značaju obezbeđenja osiguravajućeg pokrića.

Prema najnovijoj analizi Centra za unapređenje osiguranja, Srbija, sa najvećim brojem stanovnika u poređenju sa gore navedenim zemljama, ima ubedljivo najmanji iznos ostvarene premije od 407 miliona evra, dok Hrvatska sa svojih 4,4 miliona stanovnika ostvaruje i više nego duplo veću premiju od približno 955 miliona evra za prva tri kvartala 2010. Slovenija, kao članica EU, svest i potrebu za osiguranjem pokazuje kroz preko 1.607 miliona evra ukupne fakturisane premije u istom periodu.

Tabela 20 – Premije osiguranja po zemljama u prva tri kvartala 2010.

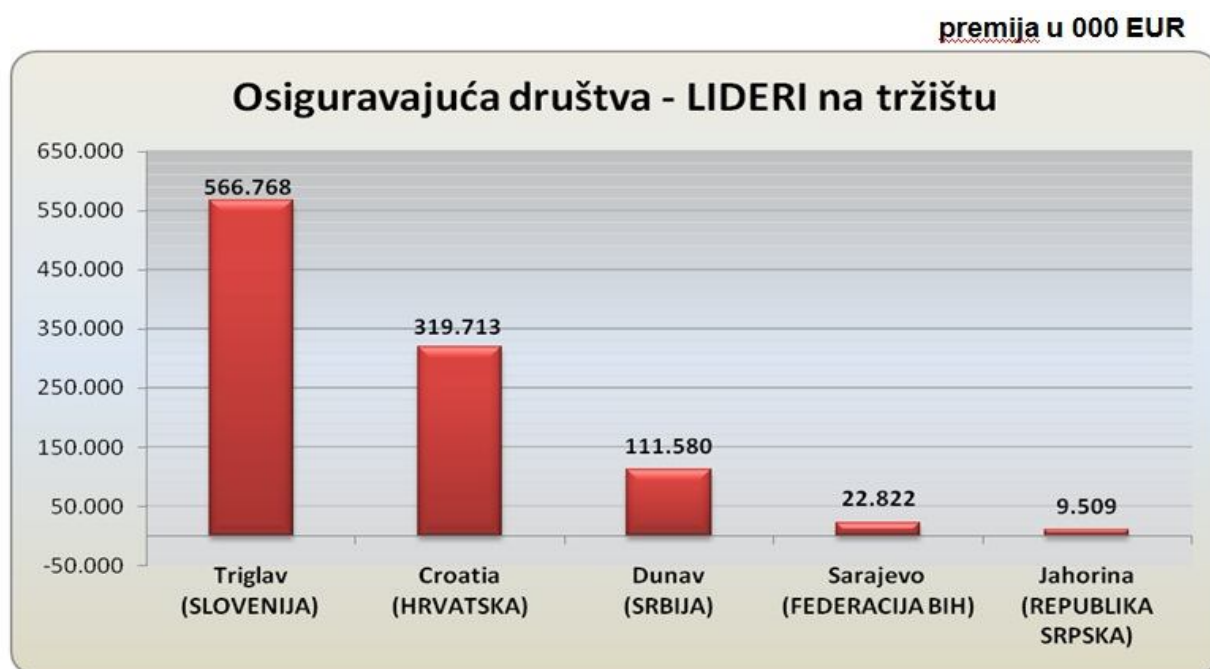
Preuzeto sa sajta www.osiguranje.com, 01.12.2011.

Iste analize pokazuju da se za Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku može zaključiti da imaju tržište osiguranja tek u povoju. Osiguravajuća društva u Federaciji BiH ostvarila su premiju od 136 miliona evra, a u Republici Srpskoj tek 53 miliona evra. Učešće premije životnih osiguranja od 14,8 odsto pokazatelj je nerazvijenosti tržišta u Srbiji, jer je u poređenju sa slovenačkih 30% i hrvatskih 25% daleko nepovoljnije stanje, koje ukazuje na loš standard stanovništva i zaključivanje u najvećem procentu onih osiguranja koja su zakonom propisana kao obavezna.

Gotovo 32 odsto od ukupnih osiguranja je, naime, osiguranje od autoodgovornosti. Slovenija ima čak 8 puta veći obim premije osiguranja života, više od 480 miliona evra, u poređenju sa oko 60 miliona evra premije osiguranja života u Srbiji.

Mada veoma nepovoljno stanje, ovakvi rezultati ipak ukazuju na veliki potencijal tržišta osiguranja u Srbiji, koji strane kompanije prepoznaju i takmiče se u osvajanju potencijalnih osiguranika kvalitetnom i raznovrsnom ponudom proizvoda.

Tabela 21 - Lideri na tržištu osiguranja

Preuzeto sa sajta www.osigurajtese.com, 01.12.2011.

Životna osiguranja predstavljaju osnovni razvojni faktor tržišta osiguranja Crne Gore. Životna osiguranja u Crnoj Gori nastavila su trend rasta. Bruto fakturisana premija životnih osiguranja u 2010. Godini iznosila je 8,366 mil.eura i popvećana je za 279.966 eura, odnosno za 3,46% u odnosu na 2009. Godinu. Brojživotno osiguranih lica u 2010. godini povećao se za 7,77% u odnosu na prethodnu godinu.

Analizom tržišta životnog osiguranja, usled uticaja ekonomske krize, primetan je porast broja storniranih ugovora životnog osiguranja što je za posledicu imalo usporavanje stope rasta bruto premije životnog osiguranja u 2010. godini. Broj storniranih polisa u Crnoj Gori na dan 31.12.2010. iznosio je 4.541. i porastao je za 39% u odnosu na 2009. godinu. Broj redukovanih polisa smanjen je u odnosu na 2009. godinu sa 956 na 508. Ukupan broj osiguranih lica u Crnoj Gori u 2009. godini iznosio je 29.870, a 2010. godine 32.190, odnosno 7,7% više u odnosu na prethodnu godinu.

9. Razvoj osiguranja u razvijenim zemljama sveta

U visoko razvijenim zemljama sveta koje imaju izuzetno visoke dohotke po glavi stanovnika i visok nivo životnog standarda razvijeni su u manjoj ili većoj meri svi vidovi osiguranja. Ponekad se slobodno može reći da je stanovništvo tih zemalja osigurano i pre samog rođenja. U svetu je osiguranje toliko razvijeno da je moguće osigurati sve, čak i "pticu u letu". Tome u prilog ide i podatak da u SAD gotovo svaki stanovnik u svom posedu u proseku ima dve polise životnog osiguranja, dok npr. u Japanu gotovo 90% stanovništva je životno osigurano. Ako ovim podacima dodamo i to da od ukupno naplaćenih premija na svetskom nivou u 2005. god., 58% se odnosi na osiguranje života, nesumljivo nam postaje jasno koliki se značaj pridaje životnom osiguranju koje tako postaje i najzastupljeniji oblik štednje.

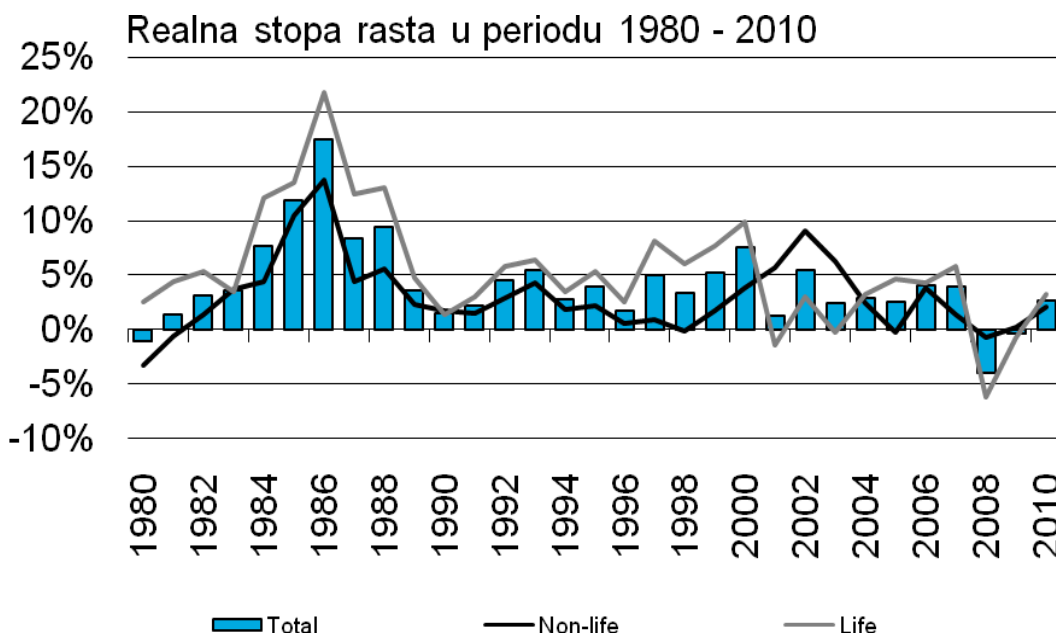
Najveći učesnici na tržištu životnog osiguranja u Evropu su Velika Britanija i Francuska, koje imaju udele od 33% i 25% u ukupnoj premiji. Razvoj tržišta osiguranja dosta je varirao posmatrajući primere od zemlje do zemlje. U zapadnim zemljama, kao što je Irska, gde je uticaj ekonomske krize bio snažan, i Velika Britanija, životne premije su

zabeležile pad od 25%. Francuska, Belgija i Italija takođe su imale primetan pad premija od 10%, što u suštini predstavlja prosek za ove zemlje.

Tržišta sa visokim udelom regularnih premija bila su otpornija na krizu, tako je Nemačka npr., zabeležila rast životne premije od 1% u 2008. godini. Luksemburg, Španija i Portugalija bile su jedine zemlje zapadne Evrope koje su imale dvocifren rast, izraženo u procentima. Neverovatni rast od 123% u Luksemburgu može se objasniti činjenicom da su domaće kompanije registrovale značajne dodatne premije. U Španiji je na rast najviše uticao veliki broj ljudi koji su odustali od ugovora, a zatim investirali u druge ugovore životnog osiguranja. U Portugaliji je za porast premija u životnog osiguranja odgovoran značajan transfer sredstava iz bankarskog sektora.

U Poljskoj je dinamični razvoj banko osiguranja za proizvode životnog osiguranja i privlačnost životnih polisa kratkog roka dovela do velikog rasta premija.

Tabela 22 - realna stopa rasta u periodu 1980 - 2010

Izvor: www.swissre.com, preuzeto sa sajta 01.12.2011.

Premija životnog osiguranja porasla je u globalu oko 3,2 %, odnosno 2 520 milijardi dolara u 2010 . Najveća ekspanzija osetila se na azijskom tržištu u razvoju, kao i na velikim evropskim tržištima. U SAD i Velikoj Britaniji može se reći da su premije u opadanju, mada mnogo sporijim tempom u odnosu na 2009. Godinu. Na tržištima u razvoju, premija životnog osiguranja porasla je za 13%. Južna i Istočna Azija zabeležile je najveći rast u regionu od 18% , na čelu sa Kinom. Latinska Amerika i Karibi sa 12% ne zaostaju mnogo za navedenim zemljama , na čelu sa Brazilom.³¹

Tabela 23 – Premija osiguranja u 2010. godini u milionima USD

Obim premije osiguranja po regionima u 2010. godini u milionima USD	
Amerika	612.349
Severna Amerika	557.802
Latinska Amerika i Karibi	54.547
Evropa	965.661
Zapadna Evropa	946.042
Centralna i Istočna Evropa	19.619
Azija	855.370
Japan	608.808
Južna i Istočna Azija	238.441
Zemlje bliskog istoka i Centralna Azija	8.121
Afrika	47.244
Okeanija	39.448
Svet	2.520.072

Izvor: prilagođeno prema sajtu www.swissre.com,
01.12.2011

³¹ www.cea.eu, 01.12.2011.

10. Zaključak

Aktuelna privredna i finansijska kriza usporili su tražnju za životnim osiguranjem . U uslovima finansijske nestabilnosti, stanovništvo se teže odlučuje za dugoročne ugovore kakvi su ugovori o životnom osiguranju. U sadašnjim okolnostima, portfolio plasmana osiguravača u Srbiji je skroman i nepovoljan u odnosu na razvijene zemlje. Tradicija u poslovima životnih osiguranja, stručni kadrovi , veliki tržišni potencijal i nešto bolji životni standard osiguranika, pogotovo u poređenju sa prethodnom decenijom nameću zaključak da će i strana, ali i domaća osiguravajuća društva u budućem periodu iskoristiti svoje uporedne prednosti na novčanom tržištu i povećati svoje aktivnosti u prodaji životnog osiguranja.

U radu je potvrđena polazna hipoteza da je razvoj životnog osiguranja (što je zapravo i predmet istraživanja), u direktnoj vezi sa razvojem privrede i životnog standarda stanovništva. Istraživanje životnog osiguranja, njegove suštine, značaja, zastupljenosti i razvoja na tržištu, upućuje na niz zaključaka – gde se nalazi sada i u kom pravcu će se kretati u budućem rastu i razvoju, kako na svetskom, tako i na domaćem tržištu.

Sektor osiguranja ima značajan uticaj na ekonomski i privredni razvoj države. Tržište osiguranja u Srbiji spada u grupu tržišta sa značajnim potencijalima pre svega u segmentima životnog osiguranja i u narednim godinama se očekuje veoma dinamičan rast ovog sektora.

Prema podacima Narodne banke Srbije ukupna ostvarena premija na tržištu osiguranja u Srbiji za prva tri kvartala 2010. godine iznosi oko 43 milijardi dinara ili približno 406,7 miliona evra, što predstavlja povećanje od 5,6 odsto u odnosu na isti period prethodne godine i tada ostvarenih 40,9 milijardi dinara. Prema analizi Business Monitor International u narednim godinama očekuje se rastući trend premije osiguranja koja bi u 2011. godini trebala da dostigne nivo od 732 miliona evra a u 2014. da premaši nivo od milijardu evra.

U odnosu na zemlje Evropske Unije, u kojima životno osiguranje dominira i približno čini 2/3 ostvarenih premija osiguranja, možemo reći da je tržište životnog osiguranja u Srbiji nedovoljno razvijeno.

Mogućnosti razvoja životnog osiguranja opredeljene su : rastom svesti o izloženosti rizicima, rastom društvenog bogatstva, povlačenjem države iz socijalnog starenja.

Istraživanja pokazuju da će 2011. godina biti godina punog zamaha poslova vezanih za životna osiguranja. Kao što je sada privredna i finansijska kriza najviše uticala na pad tražnje u životnom osiguranju, tako će u uslovima oživljavanja finansijskog tržišta najviše koristiti ostvariti upravo životno osiguranje.

Literatura:

1. Grujić R. „Osiguranje“, Beograd, 1998
2. Jeremić L.J., „Istraživanje tržišta i prodaja osiguraja“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.
3. Kočović J. , Šulejić P. „Osiguranje“ (drugo izmenjeno izdanje), Ekonomski fakultet Beograd, Beograd, 2006.
4. Kočović J. „Aktuarske osnove formiranja tarifa u osiguranju lica“, Ekonomski fakultet Beograd, Beograd, 2006.
5. Kotler F. , „Marketing Menadžment“, Data status, 2006.
6. Milošević B.(1991), Od DOZ-a, OZ-a i ZOIL-a do deoničkog društva Deoničko društvo za osiguranje i reosiguranje „Novi Sad“, Novi Sad.
7. Miljević M. „Poslovna etika i komuniciranje“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
8. Mishkin F., Eakins S.G., „Financial Markets and Institutions“, 3rd edition, Addison-Wesley, reading MA, 2000.
9. Mrkušić D. , Miloradić J., Žarković N., „Uvod u osiguranje I životna osiguranja“, Zaslun, Sremska Mitrovica, 2006.
10. Mašić N. „Životno osiguranje-osnovni principi“, Zagreb, 2008.
11. Ostojić S., „Osiguranje i upravljanje rizicima“, Data status, Beograd, 2007.
12. Petrović Z. , „Finansijsko izveštavanje“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2011
13. Rejda, G.E. „Principles of Risk Management and Insurance“, Addison Wesley, New York, 2005
14. Swiss Re Sigma, 2/2011.
15. Šulejić P. , Vujović R. , Mrkušić P. , Žarković N., Rašeta J., Miloradić J. , „Osnovi osiguranja“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2007.
16. Šulejić P. „Pravo osiguranja“, Dosije, Beograd, 2005.
17. Vaughan E., Therese Vaughan, „Osnove osiguranja i upravljanje rizicima“, MATE, Zagreb, 1995.
18. Vujović R., „Upravljanje rizicima u osiguranju“, (skripta), Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006.

19. Žarković N. " *Ekonomika osiguranja*", Univerzitet Singidunum, Beograd, 2000.

20. Žarković N. " *Reosiguranje sa osiguranjem*", (skripta), Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006.

Zakoni:

1. *Zakon o osiguranju, Službeni glasnik, RS, 55, 2004.*

2. *Zakon o obligacionim odnosima, Savremena administracija, Beograd 1997.*

3. *Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, Službeni list RS, broj 85, 2005.*

Časopisi:

1. Jean Outerville (1997), *Theory and Practice of Insurance*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, str.19.

2. Saković L., *Pare se „vrte“ u Srbiji, Ekonomist magazin*, 225, 13. Septembar 2004.

3. *E magazin*, brojevi 3,4, 5,6,7,8 Beograd, 2007

4. *Svet osiguranja i finansija, Fond za razvoj osiguranja, Novi Sad, 2009.*

Internet stranice:

1. www.nbs.rs

2. www.haab.co.rs

3. www.osiguranje.org.rs

4. www.osiguranje.com

5. www.osigurajtese.rs

6. www.krediti.rs

7. www.insurancelaw
8. www.krediti.rs
9. www.dunavosiguranje.rs
10. www.swissre.com
11. www.cea.eu
12. www.triglav-osiguranje.hr
13. www.oecd.org

